

UZASADNIENIE

Inicjatywa Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej jest następstwem wniosku o odmowie podpisania ustawy z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw i zwrócenia się z wnioskiem do Sejmu o jej ponowne rozpatrzenie. Projekt ustawy zawiera rozwiązania, które nie budzą wątpliwości konstytucyjnych i systemowych Prezydenta RP.

Przedstawiony projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw stanowi odpowiedź na szeroko sygnalizowaną potrzebę dostosowania obowiązujących regulacji prawa karnego procesowego do standardów konstytucyjnych oraz międzynarodowych.

Projekt ustawy ma celu, w zakresie swojej regulacji, wdrożyć:

- 1) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 280 z 26.10.2010, str. 1);
- 2) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony (Dz. Urz. UE L 338 z 21.12.2011, str. 2 oraz Dz. Urz. UE L 2023/2843 z 27.12.2023);
- 3) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 142 z 01.06.2012, str. 1);
- 4) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz. Urz. UE L 315 z 14.11.2012, str. 57);
- 5) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1);
- 6) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych (Dz. Urz. UE L 130 z 01.05.2014, str. 1, Dz. Urz. UE L 201 z 30.07.2019, str. 47, Dz. Urz. UE L 39 z 21.02.2022, str. 1 oraz Dz. Urz. UE L 2023/2843 z 27.12.2023);

- 7) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 127 z 29.04.2014, str. 39 oraz Dz. Urz. UE L 138 z 13.05.2014, str. 114);
- 8) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 65 z 11.03.2016, str. 1);
- 9) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 132 z 21.05.2016, str. 1);
- 10) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz. Urz. UE L 297 z 04.11.2016, str. 1 oraz Dz. Urz. UE L 91 z 05.04.2017, str. 40);
- 11) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/211 z dnia 16 lutego 2022 r. w sprawie zmiany decyzji ramowej Rady 2002/465/WSiSW w odniesieniu do jej dostosowania do przepisów unijnych dotyczących ochrony danych osobowych (Dz. Urz. UE L 37 z 18.02.2022, str. 1).

W dniu 15 stycznia 2024 r. Komisja Europejska wystosowała do Polski list administracyjny, podnosząc, że w krajowych, obowiązujących regulacjach prawnych brak jest odpowiednich odnośników „act de position”. Komisja Europejska uznała notyfikację Polski w dniu 13 marca 2023 r. za niewystarczającą, z uwagi na brak wskazania konkretnego środka transpozycji (odnośnika), taki jak konkretny akt opublikowany w dzienniku urzędowym państwa członkowskiego, który jednoznacznie wskazuje istniejące wcześniej przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne, na podstawie których dane państwo członkowskie uważa, że wypełniło obowiązki nałożone tymi dyrektywami.

Komisji Europejskiej Polska w sposób precyzyjny i jasny wskazała środki transpozycji unijnych regulacji (tj. art. 589a – 589f k.p.k. oraz art. 589w – art. 589zt k.p.k), jednak, brakuje w przepisach krajowej ustawy odniesienia do dyrektyw 2022/211 i 2022/228 („act de position”).

Nie sposób się nie zgodzić, że krajowe regulacje powinny zawierać odwołania czy też odnośniki wskazujące, jakie akty prawa unijnego dana ustawa realizuje, co wynika wprost z brzmienia art. 2 ust. 1 dyrektyw 2022/211 i 2022/228. Służy to nie tylko pewności prawa, ale

dla obywateli jest czytelnym sygnałem pozwalającym na zidentyfikowanie źródła przynależnych im gwarancji procesowych, jako obywateli Unii Europejskiej. W świetle tak sformułowanych argumentów, konieczne jest podjęcie niezbędnych kroków dla prawidłowej i należytej realizacji nałożonych na Polskę, jako państwa członkowskiego Unii Europejskiej, obowiązków.

Głównym założeniem projektowanych zmian w odnośniku nr 1 jest jego uporządkowanie przez umieszczenie w tytule Kodeksu postępowania karnego odpowiedniego odniesienia, z treści którego w sposób niewątpliwy będzie wynikać, jakie regulacje unijne są realizowane i wdrażane w oparciu o krajowe przepisy procedury karnej.

Proponowana nowelizacja zmienia: ustawę z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, ustawę z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawę z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, ustawę z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym, ustawę z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, ustawę z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze oraz ustawę z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

Zmiany w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. –Kodeks postępowania karnego

Prawo do pomocy tłumacza (art. 72 § 2, § 2a, § 4 i § 5 k.p.k. oraz art. 300 § 1a i § 1b k.p.k.)

Zgodnie z art. 72 § 1 k.p.k. oskarżony ma prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim.

Aktualny art. 72 § 2 k.p.k. przewidujący wezwanie tłumacza w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą jedynie w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony, został ujęty zbyt wąsko. Nowe brzmienie tego przepisu ma zapewnić pomoc tłumacza również w sytuacji, gdy oskarżony niewładający językiem polskim i obrońca mają potrzebę porozumienia się w związku z wniesieniem środka zaskarżenia (np. w celu podjęcia decyzji o tym, czy go wnosić albo uzgodnienia jego treści) lub wniosku dotyczącego toku

postępowania (np. wniosku o umorzenie postępowania, wniosku o zwrot sprawy do uzupełnienia istotnych braków postępowania przygotowawczego). Zgodnie z projektowanym art. 72 § 2 k.p.k. na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy tłumacza należy wezwać również w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony, wniesieniem środka zaskarżenia lub wniosku dotyczącego toku postępowania. Oskarżony lub jego obrońca mają prawo do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia.

Proponowany art. 72 § 2a k.p.k. ma na celu zapewnienie pomocy tłumacza języka migowego oskarżonemu, który jest głuchy lub niemy, również na potrzeby jego udziału w czynnościach postępowania (np. rozprawie lub posiedzeniach) oraz kontaktów z obrońcą. Proponowanej regulacji art. 72 § 2a k.p.k. towarzyszy odpowiednia zmiana art. 300 k.p.k., która wprowadza odpowiednie „dedykowane” pouczenie oskarżonego o tych jego uprawnieniach (proponowany art. 300 § 1b k.p.k. - Przed pierwszym przesłuchaniem poucza się podejrzanego, który jest głuchy lub niemy, o uprawnieniu określonym w art. 72 § 2a, jak również o prawie do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia) oraz zmiana art. 244 § 2 k.p.k., zgodnie z którym zatrzymanego należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach, w tym o prawie do skorzystania z pomocy obrońcy, do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim albo jest głuchy lub niemy, do złożenia oświadczenia i do odmowy złożenia oświadczenia, do otrzymania odpisu protokołu zatrzymania, do dostępu do pierwszej pomocy medycznej oraz o prawach wskazanych w art. 245, art. 246 § 1 i art. 612 § 2, jak również o treści art. 248 § 1 i 2, a także wysłuchać go.

Zdaniem projektodawcy w obowiązującym art. 72 § 3 k.p.k. zbyt wąsko ujęty został również zakres dokumentów, które powinny podlegać tłumaczeniu na język zrozumiały dla oskarżonego, który nie włada językiem polskim. Również z art. 3 ust. 1–3 dyrektywy 2010/64/UE wynika, że tłumaczeniu podlegają nie tylko postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie, ale również każdy dokument istotny dla realizacji przez oskarżonego swojego prawa do obrony oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania. W związku z tym proponuje się dodanie art. 72 § 4 k.p.k., w którym wprost zostało przyznane oskarżonemu takie prawo, co w powiązaniu z pouczeniem oskarżonego o tym uprawnieniu (proponowany art. 300 § 1a k.p.k.), zapewni efektywne korzystanie z prawa do tłumaczenia. Uprawnienie do żądania dokumentów innych niż określone w art. 72 § 3 k.p.k. nie oznacza obowiązku tłumaczenia całych akt sprawy lub całych obszernych dokumentów

(np. uzasadnienia). Rozstrzygające znaczenie ma bowiem istotność dokumentu lub jego określonej części dla realizacji prawa oskarżonego do obrony. Zgodnie z projektowanym art. 72 § 4 k.p.k. na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy należy sporządzić tłumaczenie innego dokumentu niż dokument wskazany w § 3 lub jego części, jeśli ma on istotne znaczenie dla realizacji prawa do obrony. W uzasadnionym wypadku może zostać zapewnione tłumaczenie ustne dokumentów lub ustne ich streszczenie, jeśli nie spowoduje to uszczerbku dla realizacji prawa do obrony. Natomiast zgodnie z projektowanym art. 72 § 5 k.p.k. oskarżony lub jego obrońca mają prawo do zgłaszania zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia dokumentów wskazanych w § 3 i 4. Dyrektywa 2010/64/UE kładzie nacisk na efektywność prawa oskarżonego do pomocy tłumacza, czemu służyć ma możliwość kwestionowania przez oskarżonego decyzji odmawiającej mu takiej pomocy (zarówno w zakresie tłumaczenia ustnego, jak i tłumaczenia dokumentów), jak również złożenia skargi na jakość tłumaczenia. Jeśli idzie o tę pierwszą kwestię uznano, że niecelowe jest wprowadzanie odrębnego środka zaskarżenia, zwłaszcza z uwagi na niebezpieczeństwo jego obstrukcyjnego wykorzystywania. Praktyka sądowa nie ujawnia zresztą przypadków rażącego łamania prawa oskarżonego do pomocy tłumacza. Obrona ma niezmiennie możliwość podnoszenia zarzutów dotyczących niezapewnienia pomocy tłumacza w apelacji lub kasacji. W odniesieniu do kwestii zarzutów co do jakości tłumaczenia uznano, że niecelowe jest wprowadzanie w tym zakresie sformalizowanego środka prawnego, zwłaszcza w obliczu trudności w późniejszym weryfikowaniu zastrzeżeń co do jakości tłumaczenia ustnego. Bardziej efektywne będzie położenie nacisku na świadomość uprawnionego oskarżonego, że w toku całego postępowania może zgłaszać zastrzeżenia dotyczące jakości otrzymanego tłumaczenia. Służy temu pouczenie o tym uprawnieniu przewidziane w proponowanym art. 300 § 1a i 1b k.p.k.

Prawo do informacji w postępowaniu karnym (art. 156 § 5a k.p.k., art. 249a § 1 k.p.k., art. 250 § 2b k.p.k.).

Zaproponowane zmiany dotyczące art. 156 § 5a k.p.k., art. 249a § 1 k.p.k. i art. 250 § 2b k.p.k. mają na celu rozwinięcie standardu unijnego wynikającego z dyrektywy 2012/13/UE w sprawie prawa do informacji, jak i standardu strasburskiego w zakresie dostępu obrony do materiałów postępowania w związku ze stosowaniem tymczasowego aresztowania.

W związku z powyższym proponuje się nadanie nowego brzmienia art. 156 § 5a k.p.k. W razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania zawiadamia się o tym podejrzanego i jego obrońcę, pouczając o prawie do zapoznania się z materiałami postępowania. Na ich wniosek udostępnia

się im niezwłocznie akta sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania oraz w tym zakresie umożliwia sporządzenie odpisów lub kopii. Przepis § 4 stosuje się odpowiednio.

Uzasadnione jest uchylenie art. 250 § 2b k.p.k. (który stanowi, że jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej, prokurator dołącza do wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania w wyodrębnionym zbiorze dokumentów, dowody z zeznań świadka, których nie udostępnia się oskarżonemu i jego obrońcy) skoro stanowi on nieproporcjonalne ograniczenie prawa do obrony oraz reguły równości broni.

Konsekwencją celu powyższych zmian jest również proponowane brzmienie art. 249a § 1 k.p.k., które oznacza powrót do jego treści obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r. Zgodnie z obowiązującym obecnie art. 249a § 1 k.p.k. podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania mogą stanowić ustalenia poczynione na podstawie: dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy, dowodów z zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b. Z kolei § 2 stanowi, że sąd, uprzedzając o tym prokuratora, uwzględnia z urzędu także okoliczności, których prokurator nie ujawnił, po ich ujawnieniu na posiedzeniu, jeżeli są one korzystne dla oskarżonego. Proponuje się zmianę brzmienia art. 249a § 1 k.p.k. w ten sposób, że jedynie ustalenia poczynione na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy będą mogły stanowić podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania.

Gwarancje procesowe dzieci będących oskarżonymi (art. 249 § 3b k.p.k., art. 301a k.p.k., art. 79 § 3a k.p.k., art. 147 § 2a k.p.k.)

Za konieczne uznano wprowadzenie szeregu zmian dotyczących korzystania z pomocy obrońcy przez oskarżonych, którzy nie ukończyli 18 lat. Przedstawione propozycje pozostają w zgodzie z zapisami dyrektywy 2016/800/UE. Z art. 6 ust. 3, 4 i 7 tej dyrektywy wynika, że jedynie w wyjątkowych sytuacjach wskazanych w ust. 8 możliwe jest przeprowadzenie przesłuchania oskarżonego, który nie ukończył 18 lat, bez udziału obrońcy. To samo dotyczy czynności okazania takiego podejrzanego. W związku z tym w proponowanych art. 249 § 3b k.p.k. i art. 301a k.p.k. wprowadza się zasadę, że obowiązkowy jest udział obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego, który nie ukończył 18 lat (zarówno, gdy jest to przesłuchanie dokonywane przez organ postępowania przygotowawczego, jak i przez sąd w związku z rozpoznawaniem wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec takiego podejrzanego) oraz w jego okazaniu. W konsekwencji do kwestii udziału obrońcy

w przesłuchaniu takiego podejrzanego przez organ postępowania przygotowawczego stosuje się odpowiednio wskazane unormowania zawarte w projektowanym art. 301 k.p.k., z wyjątkiem przepisów, które w tej sytuacji nie mogą mieć zastosowania z uwagi na obowiązkowy charakter udziału obrońcy w czynności. Dotyczy to również przepisów odnoszących się do zrzeczenia się prawa do obecności obrońcy podczas przesłuchania, bowiem z uwagi na wiek podejrzanego trudno zakładać, aby mógł on skutecznie z tego prawa zrezygnować. Jedynie w wyjątkowych sytuacjach przesłuchanie oskarżonego, który nie ukończył 18 lat, przez sąd rozpoznający wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania będzie możliwe bez udziału obrońcy, jeżeli niestawiennictwo obrońcy jest wynikiem przyczyny niezależnej od sądu (wykluczone będzie zatem procedowanie bez obrońcy, jeśli sąd w ogóle nie powiadomi go o terminie posiedzenia), a nie jest możliwe zapewnienie udziału obrońcy w przesłuchaniu przed upływem terminu, o którym mowa w art. 248 § 2 k.p.k. Chodzi o uniknięcie sytuacji, gdy z uwagi na obstrukcję ze strony obrońcy lub zdarzenie, którego nie można było przewidzieć (np. wypadek) mogłoby dojść do niemożności rozpoznania i rozstrzygnięcia wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania przed upływem 24 godzin, o których mowa w art. 248 § 2 k.p.k.

Zawarte w proponowanym art. 301a k.p.k. odesłanie do stosowania art. 301 § 6 k.p.k. oznacza, że przed przesłuchaniem podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, konieczne będzie wyznaczenie mu „tymczasowego” obrońcy z urzędu, jeżeli nie korzysta on z już obrońcy z wyboru. Takie rozwiązanie pozostaje w zgodzie z art. 18 dyrektywy 2016/800/UE.

Przepis art. 2 ust. 3 dyrektywy 2016/800/UE zakłada, że prawa gwarantowane przez dyrektywę powinny zostać zapewnione w sytuacji, gdy oskarżony i podejrzany w toku postępowania ukończy 18 lat i jest to „właściwe w świetle wszelkich okoliczności danej sprawy, w tym ze względu na stopień dojrzałości oraz konieczność szczególnego traktowania danej osoby” – przynajmniej do chwili ukończenia przez daną osobę 21 lat. W zgodzie z tą regulacją w proponowanym art. 79 § 3a k.p.k. przewiduje się, że obrona obligatoryjna w sytuacji, o której mowa w art. 79 § 1 pkt 1 k.p.k., trwa do momentu prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że sąd orzeknie, że udział obrońcy po ukończeniu przez oskarżonego 21 lat nie jest obowiązkowy.

Uzupełnienie w art. 147 § 2a k.p.k. katalogu sytuacji, w których obligatoryjne jest utrwalenie przesłuchania osoby za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk o przesłuchanie podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, pozostaje w zgodzie z art. 9 ust. 1 dyrektywy 2016/800/UE.

Art. 12 § 3 i 4 k.p.k.

Projekt przywraca brzmienie art. 12 § 3 k.p.k. nadane ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 849). W ten sposób eliminuje się wadliwą systemowo regulację uzależniającą skuteczność cofnięcia wniosku o ściganie, dokonanego po rozpoczęciu przewodu sądowego, od zgody prokuratora. Taka regulacja narusza zasadę, zgodnie z którą arbitrem w postępowaniu sądowym jest sąd, a nie prokurator.

Proponuje się również uchylenie art. 12 § 4 k.p.k., który wprowadził do Kodeksu postępowania karnego z dniem 1 października 2023 r. szczególny, nowy tryb ścigania przestępstwa groźby karalnej z art. 190 § 1 k.k. Po pierwsze, wydaje się, że ustawodawca wprowadzając ten przepis do systemu prawa, nie wyjaśnił powodów uzasadniających tak istotną zmianę ścigania przestępstwa groźby karalnej. Po drugie, wprowadzony tryb ścigania groźby karalnej jawi się jako niespójny z dotychczasowym modelem trybów ścigania przestępstw, bowiem w przepisach obowiązujących do czasu wprowadzenia tej zmiany jedynie w części wojskowej Kodeksu postępowania karnego przewidziano „przełamanie” wnioskowego trybu ścigania przez możliwość prowadzenia postępowania pomimo niezłożenia wniosku przez osobę uprawnioną, co należy jednak usprawiedliwiać specyfiką części wojskowej Kodeksu postępowania karnego (art. 660 § 1 k.p.k.). Z jednej strony ustawodawca nie zmienił tego, że groźba karalna jest ścigana na wniosek pokrzywdzonego (art. 190 § 2 k.k.), z drugiej zaś wprowadzając art. 12 § 4 k.p.k. pozbawił pokrzywdzonego możliwości decydowania o ściganiu tego przestępstwa, skoro niezłożenie wniosku nie stoi na przeszkodzie prowadzeniu postępowania, jeżeli wymaga tego „interes społeczny”. Jeżeli chodzi o sytuację niezłożenia wniosku z obawy przed odwetem, to istnieją inne instrumenty prawne, które powinny być wykorzystane do zabezpieczenia przez organy procesowe swobodnego, wolnego od przymusu składania oświadczeń woli w tym zakresie. Po trzecie, przepis ten od jego wprowadzenia budzi istotne wątpliwości interpretacyjne, dotyczące m.in. kompetencji sądu do weryfikowania decyzji prokuratora o prowadzeniu postępowania pomimo braku wniosku (por. J. Kasiński, *O ściganiu przestępstwa groźby karalnej – nowy art. 12 § 4 k.p.k. i jego konsekwencje procesowe*, Przegląd Sądowy 2024, z. 2). Wskazane argumenty przemawiają za potrzebą tego rodzaju zmian.

Art. 29 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 29 § 2 k.p.k. ogranicza obowiązek kształtowania składu 5-osobowego sądu do sytuacji, w której sąd rozpoznaje apelację albo kasację od wyroku

orzekającego dożywotnie pozbawienie wolności. Oznacza to powrót do brzmienia tego przepisu sprzed dnia 5 października 2019 r., w wersji obowiązującej od dnia 1 lipca 2003 r. Związana jest przede wszystkim z projektowanym przywróceniem w art. 454 § 1a k.p.k. reguły ne peius, zgodnie z którą sąd odwoławczy nie może zaostrzyć kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności oraz z projektowaną eliminacją kasacji nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego (art. 523 § 1a k.p.k.).

Art. 34 § 3, § 4, § 5 i § 6 k.p.k.

Zmiany w art. 34 k.p.k., zostały wprowadzone przez ustawę z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1860), dalej „ustawa z dnia 7 lipca 2023 r.”. Analiza stosowania tego przepisu przemawia za tym, że celowy jest powrót do bardziej syntetycznego brzmienia art. 34 § 3 k.p.k. oraz reguły, że postanowienie o wyłączeniu sprawy do odrębnego rozpoznania nie jest zaskarżalne.

Jednocześnie w proponowanym art. 34 § 4 k.p.k. syntetycznie ujęto reguły dotychczas zawarte w art. 34 § 4 i 5 k.p.k., dotyczące sytuacji, gdy do wyłączenia sprawy dochodzi po rozpoczęciu przewodu sądowego. Wówczas ze względu na ekonomikę procesową sprawa podlegać powinna rozpoznaniu przez sąd, który dokonał wyłączenia, a jedyny wyjątek stanowić ma sytuacja, gdy właściwy jest sąd wyższego rzędu, a nie jak dotychczas również sąd niższego rzędu. W sytuacji, gdy wyłączenie sprawy nie skutkuje koniecznością rozpoznania jej przez inny skład sądu, rozprawa prowadzona ma być w dalszym ciągu. Za rozpoznawaniem takiej wyłączonej sprawy przez dotychczas właściwy sąd, jak i za kontynuowaniem jej rozpoznania w tym samym składzie, przemawiają względy sprawności postępowania oraz ekonomii procesowej.

Art. 37 k.p.k.

Proponowana zmiana art. 37 k.p.k. ma na celu przywrócenie równowagi między pozycją sądu i prokuratora w postępowaniu sądowym. W postępowaniu karnym zasadą jest, że strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu (art. 9 § 2 k.p.k.). Powyższa regulacja w dalszym ciągu zapewnić będzie prokuratorowi możliwość przedstawienia swojego stanowiska odnośnie zasadności wystąpienia do Sądu Najwyższego z wnioskiem, o którym mowa w art. 37 k.p.k.

Art. 55 § 1, § 2, § 2b, § 4 i § 5 k.p.k. oraz art. 330 § 2, § 2a i § 4 k.p.k.

Celem zmiany art. 55 k.p.k. jest ułatwienie pokrzywdzonemu wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Tymczasem art. 55 § 1 k.p.k. w związku z art. 330 § 2 k.p.k. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1694), dalej „ustawa z dnia 19 lipca 2019 r.”, przewidywała uzyskanie przez pokrzywdzonego statusu oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego od długotrwałej procedury, a w szczególności: 1) wniesienia do sądu właściwego do rozpoznania sprawy zażalenia na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego; 2) uchylenia zaskarżonego postanowienia przez sąd, wskazujący tym samym na zasadność wszczęcia lub kontynuacji postępowania; 3) wydania przez prokuratora kolejnego postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania przygotowawczego; 4) złożenia na to postanowienie zażalenia do prokuratora nadrzędnego; 5) wydania przez prokuratora nadrzędnego postanowienia o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia.

Obowiązujące rozwiązanie może budzić pewne wątpliwości co do sposobu realizacji konstytucyjnych gwarancji praw pokrzywdzonego. Przyznanie prokuratorowi nadrzędnemu, a nie sądowi, prawa do rozpoznania zażalenia, może utrudnić osobie wnoszącej subsydiarny akt oskarżenia realizację prawa do rozpoznania jego sprawy przez niezawisły i bezstronny organ, jakim jest sąd. Ze względu na gwarancje określone w art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP oraz z art. 77 ust. 2 Konstytucji to sąd, badając zażalenie na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub o jego umorzeniu, powinien ocenić, czy istnieją podstawy do wszczęcia postępowania jurysdykcyjnego. Stąd też proponuje się odstąpić od konieczności zaskarżenia do prokuratora nadrzędnego postanowienia o zaniechaniu ścigania oraz wydania postanowienia prokuratora nadrzędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego wskazanego wyżej postanowienia, jako przesłanek warunkujących wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia.

Proponuje się, aby w razie powtórnego wydania postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2, pokrzywdzony mógł w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu wnieść akt oskarżenia do sądu, dołączając po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora. Przepis art. 488 § 2 stosowany byłby odpowiednio. Przepisów art. 339 § 3 pkt 3a i art. 396a nie stosowałoby się. Z kolei akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, z zachowaniem warunków określonych w art. 332 i art. 333 § 1.

Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 55 § 3 i § 4 k.p.k. inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do postępowania. W takim przypadku cofnięcie aktu oskarżenia jest dopuszczalne jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który przyłączył się do postępowania. W sprawie wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może brać udział również prokurator. Korzysta on z praw strony.

Odstąpienie prokuratora nadrzędnego od udziału w procedurze wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia wiąże się z projektowanym uchyleniem art. 55 § 2b k.p.k.

Uchylenia także wymaga art. 55 § 5 k.p.k. Konsekwencją projektowanej zmiany art. 55 k.p.k. jest konieczność modyfikacji art. 330 § 2 k.p.k. Jednocześnie proponuje się uchylenie art. 330 § 4 k.p.k., który stanowi, że „jeżeli akt oskarżenia, którego odpis został przesłany prokuratorowi na podstawie art. 330 § 3, nie został wniesiony przez pokrzywdzonego, prokurator odmawia przesłania akt postępowania przygotowawczego, zawiadamiając o tym prezesa sądu. Podmiotowi, który wniósł akt oskarżenia, przysługuje zażalenie na zarządzenie prokuratora o odmowie przesłania akt postępowania przygotowawczego; właściwy do rozpoznania zażalenia jest prokurator nadrzędny”.

Art. 60 § 1 i § 5 k.p.k.

Zmiana zaproponowana w art. 60 § 1 k.p.k. oznacza powrót do pierwotnego brzmienia tego przepisu sprzed dnia 28 września 2023 r., wprowadzonego ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. Uwzględnia utrwalone stosowanie tego przepisu odpowiadające charakterowi i zakresowi postępowania prywatnoskargowego oraz roli prokuratora mającego w sprawach innych niż ścigane z oskarżenia publicznego wstępować do postępowania w celu ochrony interesu społecznego.

Proponuje się uchylenie art. 60 § 5 k.p.k., który zakłada odpowiednie stosowanie art. 55 § 5 k.p.k. w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego polegającego na tym, że prokurator może wstąpić do sprawy jako uczestnik postępowania, jeżeli uzna, że wymaga tego ochrona praworządności. Uchylenie art. 60 § 5 k.p.k. jest konsekwencją projektowanych zmian w art. 55 k.p.k.

Art. 73 § 2–4 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 73 k.p.k. zmierza do wyeliminowania aktualnie obowiązujących ograniczeń w zakresie poufności kontaktów podejrzanego i jego obrońcy. Wychodząc z założenia, że adwokat i radca prawny są przedstawicielami zawodu zaufania

publicznego nie można apriorycznie zakładać, że osoby te będą podejmowały pozaprawne działania ze szkodą dla prowadzonych postępowań. Jak wskazano w Komentarzu ONZ do art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych „prawo do porozumiewania się z obrońcą wymaga, aby oskarżony miał szybki dostęp do obrońcy. Adwokat powinien móc spotykać się z klientami na osobności i komunikować się z oskarżonym w warunkach, które w pełni respektują poufność ich komunikacji” (Komentarz ONZ do art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych 2007, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f32&Lang=en). Zmiany w obszarze art. 73 k.p.k. pozostają w zgodzie z zapisami dyrektywy 2013/48/UE. Dyrektywa ta w odniesieniu do poufności kontaktu z obrońcą nie pozwala na wprowadzenie ograniczeń w kontaktach podejrzanego z obrońcą, które obecny Kodeks postępowania karnego przewiduje. Zgodnie z art. 4 dyrektywy 2013/48/UE „Państwa członkowskie respektują zasadę poufności porozumiewania się pomiędzy podejrzanymi lub oskarżonymi a ich adwokatem przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata przewidzianego w niniejszej dyrektywie. Takie porozumiewanie obejmuje spotkania, korespondencję, rozmowy telefoniczne oraz inne formy porozumiewania się, dozwolone na mocy prawa krajowego”.

Jak wskazano w motywie 33 dyrektywy 2013/48/UE „Poufność porozumiewania się między podejrzanymi lub oskarżonymi a ich adwokatem ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia skutecznego korzystania z prawa do obrony i jest istotną częścią prawa do rzetelnego procesu. Państwa członkowskie powinny zatem respektować – bez jakichkolwiek odstępstw – zasadę poufności spotkań i innych form porozumiewania się pomiędzy adwokatem a podejrzanym lub oskarżonym przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata, przewidzianego w niniejszej dyrektywie. Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla procedur odnoszących się do sytuacji, gdy istnieją obiektywne i poparte faktami przesłanki wskazujące na to, że adwokat jest podejrzanym o udział, wraz z podejrzanym lub oskarżonym, w przestępstwie. Wszelka działalność adwokata o charakterze przestępczym nie powinna być uznawana za zgodną z prawem pomoc świadczoną podejrzanemu lub oskarżonemu w ramach niniejszej dyrektywy”.

W związku z treścią dyrektywy 2013/48/UE w doktrynie wskazuje się, że „jakkolwiek zastrzeżenia powodujące, że w praktyce podejrzanym nie może swobodnie, w sposób całkowicie poufny, porozumiewać się z obrońcą są niedopuszczalne, poza jednym wyjątkiem: gdy istnieją obiektywne i poparte faktami przesłanki wskazujące na to, że adwokat/radca prawny jest

podejrzany o udział, wraz z podejrzanym lub oskarżonym, w przestępstwie” (J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego, Komentarz do art. 73*, Wyd. 6, Warszawa 2023, Legalis).

W sytuacji, gdy obrońca jest jednocześnie podejrzany o udział, wraz z podejrzanym lub oskarżonym, w przestępstwie istnieje możliwość zastosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia adwokata w wykonywaniu zawodu (art. 276 k.p.k.), co pozwoli, w ocenie projektodawcy, skutecznie zabezpieczyć prawidłowy tok postępowania przygotowawczego.

Art. 85 § 2, § 4 i § 5 k.p.k.

W celu zapewnienia pełnej realizacji prawa do obrony oskarżonego proponuje się zmiany art. 85 k.p.k. W myśl proponowanego nowego brzmienia art. 85 § 2 k.p.k., stwierdzając sprzeczność sąd ma wydać postanowienie, określając oskarżonym termin do ustanowienia innych obrońców. W wypadku obrony z urzędu sąd wyznacza innego obrońcę. Jednocześnie projekt proponuje dodanie w art. 85 § 4 k.p.k. i wprowadzenie możliwości złożenia zażalenia na postanowienie lub zarządzenie w przedmiocie stwierdzenia sprzeczności. Obecnie zażalenie przysługuje jedynie na postanowienie sądu stwierdzające, że interesy oskarżonych są sprzeczne.

Konsekwencją proponowanych zmian będzie wprowadzenie możliwości zaskarżenia decyzji wydawanych w przedmiocie sprzeczności interesów. Oczywiście jest, że w razie konieczności rozstrzygnięcia tej kwestii – niezależnie od kierunku tego rozstrzygnięcia – w postępowaniu jurysdykcyjnym sąd wydaje postanowienie (art. 85 § 2 k.p.k.), zaś w postępowaniu przygotowawczym prezes sądu wydaje zarządzenie (art. 85 § 3 k.p.k.). Zaskarżalne będą zarówno rozstrzygnięcia pozytywne (stwierdzające sprzeczność interesów), jak i negatywne (stwierdzające brak takiej sprzeczności).

Dodatkowo proponuje się uzupełnienie art. 85 k.p.k. o przepis § 5, który ma na celu przeciwdziałaniu nadużyciom w składaniu wniosków o stwierdzenie sprzeczności w obronie w celu uniknięcia obstrukcji procesowej przy wykorzystaniu uprawnienia do zaskarżenia. Pozostawienie wniosku bez rozpoznania nie będzie podlegać zaskarżeniu.

Art. 99a § 1 k.p.k.

Celem projektowanej zmiany art. 99a § 1 k.p.k. jest odstąpienie od obowiązku sporządzania uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, w tym wyroku nakazowego i wyroku łącznego, oraz wyroku sądu odwoławczego i wyroku wydanego w postępowaniu o wznowienie postępowania na formularzu według ustalonego wzoru, który został wprowadzony ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. Przyjęty wzór formularzy uzasadnień wyroków

nie zawsze daje możliwość zamieszczenia informacji o przebiegu procesu wyrokowania, w szczególności argumentach i wnioskowaniach, które doprowadziły sąd do zapadłego rozstrzygnięcia. Wzory mają charakter hermetyczny, nakazujący pogrupowanie określonych dowodów w ramach poszczególnych sekcji, czy to w zakresie ustaleń faktycznych, czy to w kwestii oceny dowodów, przez co mogą – w niektórych sprawach złożonych przedmiotowo lub podmiotowo – prowadzić do zawężenia realizacji normy prawnej wysłowionej w art. 424 § 1 i 2 k.p.k. Jak trafnie stwierdził Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 17 czerwca 2020 r. (sygn. akt II AKa 64/20, LEX nr 3055805) obowiązek sporządzenia uzasadnienia orzeczenia jest nie tylko wymogiem formalnym, ale ma istotne znaczenie merytoryczne. Uzasadnienie, przedstawiając tok rozumowania poprzedzający wydanie orzeczenia, umożliwić ma stronom, a zwłaszcza oskarżonemu, jego kontrolę. Pełni zatem nie tylko funkcje procesowe, lecz także buduje autorytet wymiaru sprawiedliwości i kształtuje zewnętrzne przekonanie o sprawiedliwości orzeczenia. Dostrzegając te względy Sąd Apelacyjny w Gdańsku odstąpił od sporządzenia uzasadnienia wyroku na formularzu, o którym mowa w art. 99a § 1 k.p.k., gdyż zastosowanie tej formy sporządzenia uzasadnienia wyroku w procedowanej sprawie naruszałoby prawo strony do rzetelnego procesu. Podzielając te argumenty należy przyjąć, że sporządzenie uzasadnienia na formularzu jest prawnie dozwolone tylko wówczas, gdy sąd nie dojdzie do przekonania, że materia sprawy nie pozwala mu na sporządzenie tego dokumentu w tej uproszczonej formie bez naruszenia prawa strony do rzetelnego procesu, które to prawo ma absolutny prymat przed uprawnieniem sądu do stosowania tych „pomocnych” rozwiązań o charakterze biurowo-technicznym.

Również Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że „uzasadnianie orzeczeń sądowych jest decydującym komponentem prawa do rzetelnego sądu jako konstytucyjnie chronionego prawa jednostki (...). Uzasadnianie orzeczeń pełni różne funkcje: sprzyjania samokontroli organu orzekającego, wyjaśniająco-interpretacyjną (w tym dokumentacyjną i ułatwiającą realizację orzeczenia), kontrolną zewnętrzną, umożliwiającą akceptację orzeczenia w skali indywidualnej i jego legitymizację społeczną (funkcja wychowawcza, głos w dyskursie społecznym). Wszystkie te funkcje uzasadnienia są zakotwiczone w konstytucyjnych zasadach i wartościach – aby wskazać tylko zasadę państwa prawa, godność ludzką, skuteczne prawo do sądu. Jednak nie w każdym wypadku każda z tych funkcji dochodzi do głosu równie silnie. Zależy to od szczebla postępowania, przedmiotu orzeczenia, formy uzasadnienia (ustne, pisemne). Toteż w wypadku oceny każdego ograniczenia zasady uzasadniania orzeczeń konieczna jest dokładna analiza wszystkich czynników, uwarunkowań i kryteriów” (por. postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., sygn. akt SK 48/04). Trybunał

Konstytucyjny podkreślał, że uzasadnienie orzeczenia jest podstawą kontroli zewnętrznej orzeczenia przez organ wyższej instancji, bowiem dokumentuje argumenty przemawiające za przyjętym rozstrzygnięciem. Rzetelne, logiczne i zrozumiałe dla strony uzasadnienie wyroku umożliwia skuteczne wywiedzenie apelacji, gdyż stwarza stronie możliwość zapoznania się z argumentami przemawiającymi za przyjętym przez sąd rozstrzygnięciem (por. wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., sygn. akt SK 30/05.). Nie chodzi zatem o jakiekolwiek uzasadnienie wyroku, ale takie, które umożliwia jego społeczną kontrolę, kontrolę wysłuchania stron w danym postępowaniu, zaś stronom umożliwia rzeczywiste wykorzystanie przysługujących im środków procesowych, zwłaszcza odwoławczych. Z tego powodu proponuje się zmianę treści art. 99a § 1 k.p.k., z obowiązku sporządzenia uzasadniania na urzędowym formularzu na możliwość jego sporządzenia przez sąd. W związku z projektowaną zmianą proponuje się również odstępianie od egzemplifikacji „w tym wyroku nakazowego i wyroku łącznego”.

Art. 100 § 1 i § 1a k.p.k.

Projektowana zmiana art. 100 § 1 k.p.k. oraz uchylenie § 1a tego przepisu ma charakter doprecyzowujący. W treści art. 100 § 1 k.p.k. utrzymano zasadę ustności w odniesieniu do sposobu uzewnętrzniania orzeczeń (wyroków i postanowień) oraz zarządzeń wydanych na rozprawie, jak również na posiedzeniu jawnym. Poza tym, jednoznacznie przesądzono, że w sytuacji, gdy nikt, włącznie z publicznością, na rozprawę lub posiedzenie jawne się nie stawił, można uznać wydane orzeczenie lub zarządzenie za ogłoszone bez jego promulgacji.

Przepis art. 45 ust. 2 zd. 2 Konstytucji stanowi, że „Wyrok ogłaszany jest publicznie”. W doktrynie wskazuje się, że „Podstawową formą upublicznienia tak rozumianego wyroku jest jego ustne ogłoszenie – przez odczytanie jego sentencji i podanie jego zasadniczych motywów – na otwartym dla publiczności (jawnym) posiedzeniu sądowym po zamknięciu rozprawy [zob. P. Sarnecki, Artykuł 45, w: L. Garlicki (red.), *Komentarz, uw. 13*]. Nie jest to jednak jedyna forma upublicznienia rozstrzygnięcia, która spełnia standard konstytucyjny. Za wystarczające można też uznać udostępnienie orzeczenia w siedzibie sądu do wglądu osobom postronnym lub umieszczenie pełnej jego treści w rejestrze lub zbiorze orzeczeń” (M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016).

Aby uniknąć sporów o zgodność projektowanej regulacji z Konstytucją i mając na uwadze, że w orzecznictwie organów strasburskich odchodzi się od dosłownego rozumienia „ogłaszania wyroku” na rzecz przyjęcia, że może ono dojść do skutku również w razie złożenia wyroku w kancelarii sądu (wyrok ETPC z 8 grudnia 1983 r., Pretto i inni przeciwko Włochom,

skarga Nr 7984/77, HUDOC), proponuje się odesłanie w projektowanym przepisie do art. 418a k.p.k., który stanowi: „W wypadku wyrokowania na posiedzeniu odbywającym się z wyłączeniem jawności treść wyroku udostępnia się publicznie przez złożenie jego odpisu na okres 7 dni w sekretariacie sądu, o czym należy uczynić wzmiankę w protokole lub notatce urzędowej z posiedzenia”.

Art. 114 § 1–3 i § 4 k.p.k.

Proponuje się powrót do treści art. 114 k.p.k. w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600, z 2023 r. poz. 403, 1834 i 1860; dalej jako; „ustawa z dnia 7 lipca 2022) a w szczególności odstąpienie od wprowadzonej z dniem 1 października 2023 r. zasady, że zgłoszenie zdania odrębnego nie powoduje konieczności sporządzenia uzasadnienia orzeczenia w sytuacji, gdy nie podlega ono uzasadnieniu z urzędu.

Przemawiają za tym dwa względy. Po pierwsze, w poprzednim stanie prawnym art. 114 k.p.k. nie rodził wątpliwości interpretacyjnych oraz trudności orzeczniczych. Nie istniały zatem uzasadnione powody przemawiające za zmianą art. 114 k.p.k. normującego instytucję zdania odrębnego. Po drugie, należy przywrócić zasadę, że w sytuacji zgłoszenia zdania odrębnego należy z urzędu sporządzić uzasadnienie orzeczenia. Zamanifestowanie przez członka składu orzekającego, że w określonej kwestii posiada on inne zdanie niż jego większość każdorazowo powinno łączyć się z uzasadnieniem orzeczenia, a tym samym z możliwością poznania przez strony zagadnienia faktycznego lub prawnego, które nie zostało rozstrzygnięte jednomyślnie. Wpłynie to pozytywnie na ewentualne wniesienie środka odwoławczego.

Proponowane w projekcie brzmienie art. 114 § 3 k.p.k. nie budziło w praktyce wątpliwości i zastępuje obecne brzmienie art. 114 § 3 i 4 k.p.k.

Art. 159 k.p.k.

Proponowane nowe brzmienie art. 159 k.p.k. poszerza możliwości wniesienia zażalenia na zarządzenie o odmowie udostępnienia akt wydane w toku postępowania przygotowawczego. Poszerzenie to następuje w wymiarze podmiotowym – możliwość wniesienia zażalenia przysługiwać ma, obok stron, także zatrzymanemu. Wprawdzie zaproponowane zmiany powodują, że osoba zatrzymana będzie uzyskiwać status podejrzanego, a więc strony postępowania przygotowawczego, jednak należy mieć na względzie sytuację, gdy pomimo zatrzymania nie dojdzie do przedstawienia zarzutów i zatrzymany zostanie zwolniony (np. z uwagi na wyjaśnienie sytuacji wskutek czynności przeprowadzonych w czasie,

gdy trwało zatrzymanie). Wówczas odpadnięcie przesłanki uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa określonej w projektowanym art. 71 § 1 k.p.k. spowoduje, że zatrzymany utraci status podejrzanego. Z drugiej jednak strony nadal celowe jest, aby nie tylko miał dostęp do akt postępowania w zakresie związanym z zatrzymaniem (proponowany art. 246 § 1a k.p.k.), ale również aby mógł zakwestionować niekorzystną dla niego decyzję procesową w tym względzie. Uzasadnia to wyraźne wskazanie zatrzymanego w treści art. 159 k.p.k. jako podmiotu uprawnionego do wniesienia zażalenia. Możliwość zapoznania się z aktami przez zatrzymanego ma dla niego istotne znaczenie w kontekście zastosowania wobec niego środka przymusu.

Zmieniony art. 159 k.p.k. prowadzi jednocześnie do zwiększenia zakresu kontroli odwoławczej zasadności zarządzenia o odmowie udostępnienia akt, wprowadzając pełną kontrolę sądową tej decyzji. W przypadku zażalenia na zarządzenie wydane przez organ prowadzący postępowanie, który nie jest prokuratorem, zażalenie to rozpoznaje, jak dotychczas, prokurator sprawujący nadzór nad postępowaniem, ale jego decyzja w tej kwestii może być jeszcze zaskarżona do sądu, co stanowi novum w treści przepisu. Nowością jest także doprecyzowanie, że zażalenie służy nie tylko na odmowę udostępnienia akt, ale także na odmowę umożliwienia sporządzenia odpisów lub kopii akt.

Art. 168a k.p.k.

Wprowadzenie zakazu dowodowego polegającego na niedopuszczalności przeprowadzenia i wykorzystania dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 Kodeksu karnego nie może mieć charakteru kategorycznego. Zgodnie z art. 5 Konstytucji: *„Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.”* Nie jest dziełem przypadku, że ustrojodawca w powołanym przepisie jako pierwsze wymienił niepodległość i nienaruszalność terytorium, a także bezpieczeństwo obywateli. Naród Polski w swojej ponad tysiącletniej historii doświadczył bólu utraty niepodległości oraz rozerwania terytorium państwa przez zaborców. Do tej nocy braku suwerenności nawiązuje preambuła Konstytucji RP w słowach mówiących o walce o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami. Skoro zatem niepodległość i nienaruszalność terytorium, a także bezpieczeństwo obywateli są pojęciami konstytucyjnymi, to akty prawne znajdujące się w hierarchii źródeł prawa poniżej Konstytucji, powinny zawierać w swej treści takie regulacje, która będą realizowały powołane wartości.

Dlatego też od przyjętej w zdaniu pierwszym art. 168a zasady powinny być wprowadzone pewne wyjątki. W związku z tym w zdaniu drugim omawianego artykułu wskazano, że wymienionym w zdaniu pierwszym zakaz dowodowy nie dotyczy zbrodni określonych w rozdziale XVI, zbrodni określonych w rozdziale XVII, występków określonych w art. 140-142, zbrodni i występków określonych w art. 197 § 4 jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15, art. 199 § 2 i 3, art. 200 § 1, art. 202 § 3 i 4 Kodeksu karnego. Wymienione w tych przepisach zbrodnie i występkę należą do kategorii czynów zabronionych szczególnie niebezpiecznych dla niepodległości i nienaruszalności terytorium oraz bezpieczeństwa obywateli.

Proponuje się uzupełnienie projektowanej regulacji art. 168a Kodeksu postępowania karnego przez wprowadzenie wyraźnie określonych wyjątków od zakazu przeprowadzenia i wykorzystania dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego. Co do zasady należy podzielić założenie, zgodnie z którym dowód uzyskany w sposób bezprawny nie powinien być dopuszczany i wykorzystywany w postępowaniu karnym. Zakaz ten nie może jednak mieć charakteru absolutnego, oderwanego od wagi dobra prawnego podlegającego ochronie oraz od obowiązku państwa do skutecznego ścigania najcięższych przestępstw.

Z tego względu zasadne jest przewidzenie wyjątków odnoszących się do zbrodni określonych w rozdziale XVI Kodeksu karnego, tj. przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych, a także do zbrodni określonych w rozdziale XVII Kodeksu karnego, tj. przestępstw przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. Są to kategorie czynów godzących w podstawowe interesy państwa, bezpieczeństwo wspólnoty międzynarodowej oraz fundamentalne wartości chronione przez prawo karne. Przyjęcie w ich odniesieniu bezwzględnego zakazu wykorzystania określonego materiału dowodowego mogłoby prowadzić do istotnego osłabienia skuteczności reakcji karnej państwa w sprawach o szczególnej doniosłości.

Analogiczne względy przemawiają za objęciem wyjątkiem występków określonych w art. 140–142 Kodeksu karnego, a więc czynów odnoszących się do zamachu na jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, podjęcia służby w obcym wojsku oraz zaciągu do wojska obcego. Przestępstwa te pozostają bezpośrednio związane z bezpieczeństwem i obronnością państwa, wobec czego utrzymanie możliwości wykorzystania dowodu w tego rodzaju sprawach znajduje pełne uzasadnienie z punktu widzenia ochrony interesu publicznego.

Wyjątek powinien obejmować również najpoważniejsze przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, w szczególności czyny określone w art. 197 § 4 Kodeksu

karnego, jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15, a także w art. 199 § 2 i 3, art. 200 § 1 oraz art. 202 § 3 i 4 Kodeksu karnego. Są to przestępstwa godzące w wolność seksualną, integralność cielesną i psychikę małoletnich ofiar, a więc osób wymagających szczególnej ochrony ze strony państwa. W tego rodzaju sprawach bezwzględne wyłączenie możliwości przeprowadzenia i wykorzystania dowodu mogłoby prowadzić do niewspółmiernego uprzywilejowania sprawcy kosztem ochrony ofiar oraz obowiązku państwa do zapewnienia skutecznego ścigania sprawców najcięższych czynów.

W konsekwencji należy przyjąć, że generalny zakaz przeprowadzenia i wykorzystania dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego powinien zostać utrzymany jako zasada, jednak wymaga on wyraźnie określonych wyjątków odnoszących się do najcięższych kategorii przestępstw. Proponowane uzupełnienie art. 168a Kodeksu postępowania karnego służy zachowaniu właściwej równowagi między ochroną standardów rzetelnego procesu a obowiązkiem państwa do ścigania czynów godzących w bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny oraz podstawowe dobra jednostki, w szczególności życie, wolność i wolność seksualną małoletnich.

Art. 168b k.p.k.

Zmiana dotyczy przepisu wprowadzonego przez art. 1 pkt 35 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. zmieniającej Kodeks postępowania karnego z dniem 15 kwietnia 2016 r. Jego wprowadzeniu do porządku prawnego towarzyszyły zmiany w ustawach kompetencyjnych Policji i innych służb, uprawnionych do stosowania kontroli operacyjnej, eliminujące tzw. zgodę następczą sądu na wykorzystanie dowodowe materiałów uzyskanych w toku prowadzenia kontroli operacyjnej, ale poza jej pierwotnym zakresem podmiotowym i przedmiotowym. Jego stosowanie budziło od początku kontrowersje, zarówno z uwagi na fakt bezprecedensowego wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego regulacji odwołującej się wprost do waloryzacji materiałów operacyjnych Policji i służb, celem dowodowego ich wykorzystania w postępowaniu karnym, jak i z uwagi na istotne niedostatki regulacyjne. Proponowany w nowelizacji kształt przepisu uwzględnia wypracowane stanowisko orzecznicze Sądu Najwyższego, które zaprezentowano najpełniej w uchwale poszerzonego składu z dnia 28 czerwca 2018 r. (I KZP 4/18). W aktualnie zaprojektowanym kształcie normatywnym główne znaczenie znajdują następujące segmenty:

1. wyrażona w § 1 zasada dopuszczalności dowodowego wykorzystania z poszanowaniem reguły proporcjonalności;

2. określenie kompetencji prokuratora do wydania decyzji w formie postanowienia na etapie postępowania przygotowawczego (co pozostaje w związku z regulacjami w ustawach kompetencyjnych, nakazującymi przekazanie materiałów operacyjnych w przypadku uzyskania dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego lub mających znaczenie dla toczącego się postępowania karnego – właśnie prokuratorowi);
3. konkretyzacja treści decyzji o wykorzystaniu dowodowym z odwołaniem do gwarancyjnego wskazania jej zakresu podmiotowego i przedmiotowego.

Wykorzystane na etapie postępowania przygotowawczego materiały z czynności operacyjnych będą następnie przedmiotem wniosku dowodowego oskarżyciela, w przypadku wniesienia aktu oskarżenia. O dopuszczeniu dowodu końcowo zdecyduje więc sąd orzekający, a prawidłowość jego decyzji będzie podlegała kontroli w toku instancyjnym.

Opisane zmiany w zakresie kontroli operacyjnej uznano za najpilniejsze i z tego względu zamieszczone zostały w projektowanej ustawie. O ile zmiany w zakresie podsłuchu procesowego w założeniu mają wyczerpujący charakter, o tyle zmiany w zakresie kontroli operacyjnej nie mają charakteru kompleksowego. Kontrola operacyjna wymaga szerszych zmian, które powinny obejmować także regulacje zawarte w ustawach kompetencyjnych Policji i innych służb uprawnionych do jej stosowania. W związku z powyższym do odrębnego uregulowania pozostawiono m.in. problematykę informowania osoby, której to dotyczy, o stosowanej wobec niej kontroli operacyjnej.

Art. 170 § 1 pkt 6 i § 1a k.p.k.

Wprowadzona do polskiego procesu karnego prekluzja dowodowa pozostaje w sprzeczności z zasadą dążenia do ustalenia prawdy materialnej. W obecnie obowiązującym modelu postępowania karnego, który w przeważającym stopniu wycofał się z reformy z dnia 1 lipca 2015 r., nie przewiduje się zwiększonej kontradiktoryjności procesu, w którym rola sędziego jest ograniczona, a o wyniku toczącego się postępowania sądowego przesądzić może stopień zaangażowania stron i ich przedstawicieli. Wprowadzony art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k., w swoim założeniu miał za zadanie, zgodnie z uzasadnieniem ówczesnego projektodawcy, wpłynąć na przyspieszenie i sprawność toczących się postępowań karnych poprzez umożliwienie sądom oddalania wniosków dowodowych złożonych po określonym terminie. Przepis ten dotyczy etapu postępowania sądowego i jak wiadomo dziś nie zrealizował pokładanych w nim nadziei. Sąd orzekający dysponuje wystarczającymi narzędziami umożliwiającymi sprawne prowadzenie postępowania i ewentualnego dyscyplinowania stron

w tym zakresie. Jednocześnie przepis ten nie mógł być stosowany w innym celu niż wskazany, a pozostawał w sprzeczności z zasadą domniemania niewinności i prawa do obrony. Uchylenie art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k. jest niezbędne ze względu na powinność leżącą po stronie orzekającego sądu sprowadzającą się do podejmowania decyzji opartych na ustaleniach faktycznych zgodnych z rzeczywistym stanem rzeczy. Jednym z elementów sprzyjających temu jest inicjatywa dowodowa stron. Utrzymywanie zatem katalogu powodów oddalenia wniosku dowodowego z dodatkową przesłanką, oczywiście może przyspieszyć toczące się postępowania, ale będzie zawsze naruszeniem rzetelnego procesu w rozumieniu konstytucyjnym i konwencyjnym. Oddalenie wniosku dowodowego ze względu na jego spóźnione złożenie może zawsze rodzić ryzyko pominięcia istotnych informacji i rozstrzygania na podstawie nieprawdziwych ustaleń faktycznych. Słusznie wskazuje się, że ograniczenie dowodowe nie tylko prowadzi do przyjęcia fikcji rozstrzygania w przedmiocie procesu zgodnie z prawdą, ale prowadzi także do wydania wyroku skazującego wobec osoby niewinnej.

Projektowane uchylenie art. 170 § 1a k.p.k. jest konsekwencją rezygnacji z prekluzji dowodowej, która w tym przepisie doznawała swoistego ograniczenia. Przepis miał spełniać rolę mechanizmu gwarantującego realizację zasady prawdy materialnej. Wobec propozycji uchylenia art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k., jego dalsze utrzymywanie traci znaczenie.

W odniesieniu do uchylanego art. 170 § 1a k.k. w zakresie regulacji art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. należy wskazać, że w dotychczasowym orzecznictwie wypracowano dostateczne regulacje prawne, gwarantujące poszanowanie zasady prawdy materialnej. Przepis art. 170 § 1a k.p.k. nie stanowił wobec tej podstawy oddalenia wniosku dowodowego nowości normatywnej.

Za Sądem Najwyższym należy wskazać, że „Sąd ma obowiązek dochodzenia do prawdy, co oznacza obowiązek takiego prowadzenia postępowania, aby w oparciu o reguły dowodowe dokonać ustaleń maksymalnie zgodnych z rzeczywistością. Wobec wiodącego charakteru zasady prawdy materialnej w procesie karnym zastosowanie przepisów, które w imię zwiększenia sprawności postępowania mogłyby w nią godzić musi być wnikliwie rozważone, a podjęte decyzje winny być wyczerpująco uzasadnione” (wyrok SN z dnia 26 maja 2022 r., sygn. akt II KK 413/21). Z kolei Trybunał Konstytucyjny wskazuje, że „Spośród zasad postępowania karnego, szczególne znaczenie przypisuje się zasadzie prawdy materialnej, jako nadrzędnej w stosunku do wszystkich pozostałych (por. np.: A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 2004, s. 114, S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2010, s. 219; K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2005, s. 80–81). Zasada ta została sformułowana w art. 2 § 2 k.p.k., jako dyrektywa, iż "Podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne". Celem procesu karnego jest

więc dotarcie do rzetelnej i obiektywnej wiedzy o jego przedmiocie. Inne zasady procesowe podporządkowane są tej naczelnej, zaś oparte na nich uregulowania procesowe mają zmierzać do realizacji celów i zadań postępowania karnego (wyrok TK z dnia 7 grudnia 2010 r., sygn. akt P 11/09).

Wobec powyższego uchylenie art. 170 § 1a k.p.k. nie wpłynie na dopuszczalny zakres oddalenia wniosku dowodowego w oparciu o wskazaną podstawę prawną, odwołującą się do działania w celu przedłużenia postępowania.

Art. 180 § 2 k.p.k.

Zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy ustawowo chronionej, podyktowane względami dowodowymi, możliwe jest wyłącznie w przypadku łącznego spełnienia dwóch przesłanek: dobra wymiaru sprawiedliwości oraz niemożności ustalenia okoliczności w sprawie na podstawie innego dowodu. Na postanowienie, którego wydanie zarezerwowane jest do wyłącznej kompetencji sądu, przysługuje zażalenie. Ze względu na wyjątkowy charakter dowodu z treści objętej tajemnicą zawodów wymienionych w tym przepisie i wynikające z jego przeprowadzenia możliwe nieodwracalne konsekwencje, postanowienie nie powinno mieć przymiotu natychmiastowej wykonalności, a zażalenie winno wstrzymywać jego wykonanie. Ze względu na obowiązującą zasadę względnej suspensywności postanowień, wynikającą z treści art. 462 k.p.k., proponuje się umieścić w art. 180 § 2 k.p.k. zdanie, zgodnie z którym złożenie zażalenia wstrzyma wykonanie zaskarżonego postanowienia. Projektowana zmiana oznacza zatem, że warunkiem wykonania postanowienia jest jego prawomocność. Jednocześnie ze względu na konieczność dalszego sprawnego prowadzenia postępowania i potrzeby uzyskania ostatecznej decyzji sądu co do możliwości skorzystania z tego dowodu przewidziano krótki, bo siedmiodniowy termin, dla sądu rozpoznającego zażalenie.

Druga zmiana art. 180 § 2 k.p.k. polega na dodaniu tłumacza przysięgłego do katalogu osób, których przesłuchanie wymaga zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy przez sąd. Względy, które stoją za potrzebą wzmożonej ochrony tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej lub statystycznej oraz tajemnicy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w równym stopniu dotyczą tłumacza przysięgłego.

Zgodnie z art. 14 ust.1 pkt 2 ustawy z 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego tłumacz przysięgły jest obowiązany do zachowania w tajemnicy faktów i okoliczności, z którymi zapoznał się w związku z tłumaczeniem. W doktrynie wskazuje się, że „tajemnica zawodowa tłumacza przysięgłego nie jest tajemnicą bezwzględną i w określonych

przypadkach przepisy prawa, w drodze wyjątku, przewidują możliwość zwolnienia tłumacza przysięgłego z obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej (...). Przykładem takiego przepisu jest art. 180 § 1 kodeksu postępowania karnego, który stanowi, że osoby obowiązane do zachowania tajemnicy służbowej lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy” (M. Kaczocha [w:] M. Mazuryk, M. Kaczocha, *Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego*. Komentarz, LEX/el. 2011, art. 14). Proponowana zmiana podnosi poziom ochrony tajemnicy tłumacza przysięgłego do granic wyznaczonych przez art. 180 § 2 k.p.k.

Zasadniczym powodem wprowadzenia takiej zmiany jest konieczność zapobieżenia obchodzenia przepisów o ochronie tajemnicy prawnie chronionej przez przesłuchanie tłumacza na okoliczność informacji nimi objętymi, np. przez przesłuchanie tłumacza co do treści rozmowy podejrzanego z obrońcą, w której to tłumacz uczestniczył. Na konieczność wprowadzenia takiej regulacji wskazywał także Rzecznik Praw Obywatelskich (<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-zwi%C4%99kszyc-ochrone-prawna-tajemnicy-tlumaczy>).

Art. 198 § 1 i § 1a k.p.k.

Celem projektowanej zmiany art. 198 § 1 k.p.k. i uchylecia art. 198 § 1a k.p.k. jest zasadniczo powrót do reguł udostępniania biegłym akt sprawy, jakie obowiązywały przed nowelizacją Kodeksu postępowania karnego, która weszła w życie z dniem 5 października 2019 r. Przepis w proponowanym brzmieniu nadal pozostawia organowi procesowemu pełne panowanie nad zakresem przekazanych biegłemu dokumentów z akt sprawy. Akta (poszczególne dokumenty, ich odpisy lub ich wersje elektroniczne) mają być przekazywane biegłym „w miarę potrzeby” oraz „w zakresie niezbędnym do wydania opinii”. Zrezygnowano natomiast z zakazu udostępniania biegłemu znajdującej się już w aktach sprawy opinii innego biegłego/biegłych dotyczącej tego samego zagadnienia. W założeniu ustawodawcy zakaz ten miał zwiększyć obiektywność opiniowania kolejnych biegłych w sprawie. Adekwatnym zabezpieczeniem obiektywności opiniowania biegłego powinien być odpowiedni dobór biegłych, legitymujących się najwyższą wiedzą ekspercką w swojej dziedzinie oraz możliwość poniesienia przez biegłego odpowiedzialności karnej czy zawodowej za przedłożenie nierzetelnej lub sfałszowanej opinii. Natomiast zasadniczo biegły powinien mieć dostęp do tych wszystkich dokumentów, które umożliwią mu sporządzenie rzetelnej, wyczerpującej i prawidłowej opinii. W szczególności

przy wydawaniu opinii sądowo psychiatrycznej ograniczenie przez organ procesowy dostępu biegłych do poprzednio wydanej w sprawie opinii psychiatrycznej lub do poszczególnych dokumentów z akt sprawy budzi zasadnicze wątpliwości. Dodać należy, że obecne brzmienie tego przepisu ogranicza biegłym możliwość zapoznania się z poprzednio wydanymi w sprawie opiniami, w sytuacji, gdy jednocześnie z mocy § 157 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2023 r. poz. 1115, z późn. zm.) zezwala się na udostępnienie biegłym psychiatrom akt innych postępowań bez jakichkolwiek ograniczeń, a więc – również z opiniami wywołanymi na potrzeby innych postępowań. Podsumowując, przywracając poprzednie brzmienie tego przepisu pozostawia się organom procesowym większą swobodę w decydowaniu o tym, w jakim zakresie udostępnić biegłemu akta sprawy. Jednocześnie możliwość udostępniania dokumentów z akt sprawy w postaci odpisów, a w szczególności w formie elektronicznej, pozwala na uniknięcie blokowania prowadzenia postępowania w czasie sporządzania opinii przez biegłego/biegłych.

Art. 210 k.p.k.

Projektowane brzmienie art. 210 k.p.k. jest wynikiem wniosków płynących z orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 20 września 2018 r. w sprawie *Solska i Rybicka przeciwko Polsce* (skargi nr 30491/17 i 31083/17) dotyczącego uznania ekshumacji zwłok, wbrew woli najbliższych, za naruszające art. 8 EKPCz, chroniącego prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Przejawem naprawy tego stanu rzeczy jest wprowadzenie zażalenia na decyzję o przeprowadzeniu czynności procesowej wyjęcia zwłok z grobu, osób najbliższych dla zmarłego. Dodatkowo, uwzględniając niepowtarzalności a zarazem dolegliwość dla osób najbliższych tej czynności procesowej, proponuje się wstrzymanie wykonalności postanowienia do czasu rozpoznania zażalenia. Odejście od zasady względnej suspensywności zażalenia nie powinno kolidować z postulatem sprawności postępowania wobec wprowadzenia krótkiego, siedmiodniowego terminu dla sądu rozpoznającego zażalenie.

Art. 222 § 3 k.p.k.

Projekt zakłada uzupełnienie art. 222 k.p.k. o § 3, który ma na celu wzmocnienie ochrony tajemnicy obrończej. Projektodawca podzielił co do zasady postulat petycji Naczelnej Rady Adwokackiej (uchwała nr 420/2024 Prezydium NSA z dnia 4 stycznia 2024 r.), w której zawarto propozycję takiej zmiany. Podkreślenia wymaga, że celem przepisu jest ochrona

tajemnicy obrończej. Z tego względu zakresem regulacji objęto adwokatów i radców prawnych, albowiem przedstawiciele tych zawodów mogą świadczyć obronę w postępowaniu karnym (art. 82 k.p.k.). W ocenie projektodawcy dokumenty stanowiące tajemnicę obrończa przechowywane są co do zasady w siedzibie adwokata lub radcy prawnego, dlatego do tej kategorii pomieszczeń ograniczono projektowaną zmianę. Gdyby adwokat lub radca prawny podniósł przy przeszukaniu innych pomieszczeń, że dokument zawiera tajemnicę obrończą wówczas zastosowanie będą miały (nadal) dotychczasowe regulacje (art. 225§ 3 k.p.k.)”

Art. 237 § 9 k.p.k.

W art. 237 k.p.k. proponuje się w § 9 przywrócenie regulacji przewidującej ograniczenie możliwości wykorzystania dowodu uzyskanego podczas kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych wyłącznie do postępowania karnego w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest możliwe zarządzenie takiej kontroli.

Art. 237a k.p.k.

Przepis art. 237a k.p.k. z dniem 15 kwietnia 2016 r. został zmieniony przez art. 1 pkt 43 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437, z późn. zm.). W projekcie proponuje się, aby w sytuacji jeżeli w wyniku kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych uzyskano dowód popełnienia przez osobę, wobec której kontrola była stosowana, innego przestępstwa lub przestępstwa skarbowego niż przestępstwo objęte zarządzeniem kontroli bądź przestępstwa lub przestępstwa skarbowego popełnionego przez inną osobę niż objęta zarządzeniem kontroli, prokurator w toku postępowania przygotowawczego wydaje postanowienie w przedmiocie wykorzystania tego dowodu w postępowaniu karnym. W postanowieniu należy określić, wobec jakiej osoby i co do jakich przestępstw lub przestępstw skarbowych dopuszcza się wykorzystanie tego dowodu.

Art. 250 § 3 i § 3b–3h i § 4 k.p.k. oraz art. 248 § 2 i § 3 k.p.k.

W art. 250 § 3 k.p.k. proponuje się wprowadzenie obowiązku doręczenia podejrzanemu odpisu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Obowiązek obciąża prokuratora kierującego wniosek, stanowiąc realizację prawa dostępu osoby objętej wnioskiem do niezwłocznej informacji o złożeniu wniosku oraz jego podstawy. Uzupełnieniem tej regulacji gwarancyjnej jest regulacja nakazująca przesłanie sądowi odpisu wniosku aresztowego w wersji elektronicznej. Niewątpliwie każdy wniosek sporządzany jest obecnie

w takiej formie, a zatem nie rodzi to dodatkowych komplikacji, a jednocześnie sprzyja usprawnieniu pracy sądu. Ma jednak przede wszystkim znaczenie gwarancyjne, obrońca może bowiem wskazać adres swojej poczty elektronicznej, na którą wniosek ten zostanie również przesłany. W wielu przypadkach dokonywania czynności związanych ze stosowaniem tymczasowego aresztowania poza siedzibą i miejscowością kancelarii obrońcy oraz wynikających z dynamiki tych czynności, uzyskanie kopii elektronicznej wniosku sprzyja przygotowaniu się obrońcy do wykonywania czynności obrończych w sposób efektywny.

W projekcie proponuje się także uchylenie art. 250 § 3b–3h k.p.k. i odstąpienie w ten sposób od możliwości prowadzenia zdalnych posiedzeń aresztowych, tj. przez zapewnienie podejrzanemu udziału w posiedzeniu aresztowym za pomocą urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tego posiedzenia na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Możliwość takiego procedowania została wprowadzona w związku z pandemią COVID19, ale wobec formy jej wprowadzenia (do Kodeksu postępowania karnego, na stałe) ma powszechne zastosowanie. Ustawodawca założył bowiem, że „można odstąpić...” od doprowadzenia podejrzanego do sądu, nie precyzując powodów takiego odstąpienia. Procedura ta istotnie obniżyła gwarancje procesowe podejrzanego, w szczególności w zakresie możliwości kontaktowania się podejrzanego z obrońcą (art. 250 § 3e k.p.k.), pozwalając wręcz na pozbawienie podejrzanego tego kontaktu w celu ustalenia linii obrony. Nadto, prowadziła do zasadniczo krytykowanego pozbawienia uprawnień wynikających wprost z Konstytucji, tj. do bezpośredniego kontaktu z sądem stosującym areszt oraz doręczenia mu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu. Z tych powodów, jak również nie dostrzegając, iżby zapewnienie podejrzanemu bezpośredniego dostępu do sądu w związku z procedurą aresztową w latach poprzedzających czas pandemii COVID-19 narażało istotnych trudności, proponuje się uchylenie art. 250 § 3b–3h k.p.k. Utrzymywanie tego nadzwyczajnego w istocie trybu aresztowego i odrębnych w tym zakresie reguł prowadzenia zdalnego posiedzenia aresztowego nie ma swojego uzasadnienia.

Należy podkreślić, że uchylenie tych przepisów oznacza, że „posiedzenie aresztowe”, o którym mowa w art. 250 k.p.k., nie wchodzi w zakres posiedzeń, o których mowa w art. 96a k.p.k. Ujmując rzecz inaczej, „odpowiednie stosowanie” przepisów art. 374 § 3–8 k.p.k. i art. 517ea k.p.k. do posiedzeń w myśl art. 96a k.p.k. w przypadku „posiedzenia w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania” oznacza ich niestosowanie.

Konsekwencją uchylenia art. 250 § 3b–3h k.p.k. jest zmiana treści art. 248 § 2 k.p.k., która sprowadza się do rezygnacji z zawartej w niej wyjątkowej możliwości poprzestania

na ogłoszeniu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu zatrzymanemu wówczas, gdy postanowienie to zapadło na posiedzeniu prowadzonym w trybie zdalnym. Samo ogłoszenie postanowienia w tej sytuacji nie realizuje standardu wynikającego z art. 41 ust. 3 Konstytucji. Warunek braku możliwości odbioru postanowienia przez zatrzymanego zawarty w dotychczasowym brzmieniu przepisu określony jest nadto bardzo szeroko. Na marginesie już tylko można dodać, że współczesne możliwości techniczne pozwalają na realizację wymogu konstytucyjnego z art. 41 ust. 3 w pełnym zakresie. Odwołanie w zdaniu drugim art. 248 § 2 k.p.k. do odpowiedniego stosowania art. 136 § 1 k.p.k. uznać należy po zmianie treści przepisu za zbędne. W przypadku odmowy przyjęcia postanowienia przepis art. 136 k.p.k. znajdzie zastosowanie wprost.

Art. 257 § 2 i § 3 k.p.k. oraz art. 426 § 2 k.p.k.

Propozycja nowego brzmienia zakłada rezygnację z wyznaczenia terminu na złożenie poręczenia majątkowego, co w praktyce nie oznacza, że sąd orzekający nie określi takiego terminu. Aktualne pozostaje także, że samo wydanie postanowienia o zastosowaniu poręczenia majątkowego nie doprowadzi do uchylenia tymczasowego aresztowania, lecz wymaga złożenia jego przedmiotu. Wcześniejsze uchylenie stosowania tymczasowego aresztowania stwarzałoby ryzyko, że poręczenie nie zostanie złożone. Instytucja warunkowego tymczasowego aresztowania, nawet bez konieczności oznaczania terminu złożenia określonego poręczenia majątkowego, będzie realizowała swoją funkcję. Wydaje się, że ta postać poręczenia majątkowego nabiera w coraz większym stopniu charakteru kaucyjnego, także wobec projektowanego uchylenia art. 257 § 3 k.p.k.

Proponowane uchylenie art. 257 § 3 k.p.k., wprowadzonego do ustawy karnoprocesowej na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., stanowi powrót do wyłącznie sądowej kompetencji orzekania w przedmiocie stosowania lub przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania.

Projektowana zmiana art. 426 § 2 k.p.k. ma charakter wynikowy wobec zmian art. 257 § 2 k.p.k. i uchylenia § 3 tego przepisu odnoszących się do zastrzeżenia przez sąd zmiany tymczasowego aresztowania na inny środek pod warunkiem złożenia poręczenia majątkowego i eliminacji sprzeciwu prokuratora zawieszającego aktualnie wykonalność postanowienia sądu do jego uprawomocnienia się. Oznacza więc w tym zakresie powrót do stanu prawnego sprzed dnia 1 października 2023 r.

Art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k.

Brzmienie art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k. stoi w sprzeczności z jedną z podstawowych swobód Unii Europejskiej, mianowicie swobodą przepływu osób, bowiem posiadanie stałego miejsca pobytu w innym państwie Unii Europejskiej niż Polska mogło być automatycznie uznawane za spełnienie przesłanki „nieposiadania stałego miejsca pobytu w kraju”. Przepis ten pozwala zatem na stosowanie środków zapobiegawczych wobec osoby tylko z tego powodu, że nie ma stałego miejsca pobytu w kraju, mając je w innym państwie Unii Europejskiej, co ma efekt dyskryminujący osoby korzystające z jednej z podstawowych swobód unijnych. Z tego względu na gruncie tego przepisu zrównano posiadanie stałego miejsca pobytu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej z posiadaniem stałego miejsca pobytu w Polsce.

Art. 258 § 2 k.p.k.

Szczególna dolegliwość tymczasowego aresztowania wynikająca z jego ingerencji w sferę wolności człowieka powinna skłaniać do jego rozważnego stosowania. Ta konkluzja jawi się jako oczywista, jeżeli zważyć to, że ustawodawca nakazuje w art. 257 § 1 k.p.k. traktować areszt tymczasowy jako ultima ratio, wprowadzając zasadę minimalizacji środka zapobiegawczego. Mimo tego rozwiązania, dane statystyczne wskazują na drastyczny wzrost stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego, zwłaszcza z powołaniem się na przesłankę szczególną określoną w art. 258 § 2 k.p.k. Dążąc do ograniczenia stosowania tego środka, a także mając na względzie wzrost ustawowego zagrożenia kar, który nastąpił z dniem 1 października 2023 r., koniecznym jest proponowane podniesienie, w ramach tej przesłanki szczególnej, górnej granicy kary pozbawienia wolności z 8 na 10 lat. Decyzja o tymczasowym aresztowaniu z tej przyczyny nie może być podejmowana automatycznie, ale trzeba rozważyć, czy nie zachodzą w sprawie takie okoliczności, które wskazują, że w rzeczywistości pomimo grożącej oskarżonemu surowej kary w danym wypadku nie występuje uzasadniona obawa utrudniania prawidłowego toku postępowania, o których mowa w art. 258 § 1 k.p.k.

Podniesienie z 8 do 10 lat górnej granicy kary pozbawienia wolności spowoduje, że w stosunku do grupy ponad pięćdziesięciu przestępstw zagrożonych karą do 8 lat pozbawienia wolności nie będzie możliwe stosowanie przez sąd tymczasowego aresztowania w oparciu o nowelizowany przepis. W tej grupie znajdują się występki wskazane m.in. w rozdziale XVII Kodeksu karnego dotyczące przestępstw przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, a także w innych rozdziałach, które są równie groźne dla bezpieczeństwa państwa oraz obywateli. W związku z tym uznano za konieczne wskazanie, że w stosunku do sprawcy występków określonych w art. 130 § 3, 6 i 8, art.

141 § 2, art. 142 § 2, art. 264 § 3, art. 265 § 2 oraz art. 269 § 1 Kodeksu karnego Sąd będzie mógł zastosować izolacyjny środek zapobiegawczy na podstawie omawianego przepisu. Proponuje się uzupełnienie rządowej propozycji nowelizacji art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego. Co do zasady aprobowany jest kierunek polegający na podniesieniu z 8 do 10 lat górnej granicy ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności. Rozwiązanie to wymaga jednak uzupełnienia o wybrane przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 8, które ze względu na swój charakter, wagę chronionego dobra prawnego oraz znaczenie dla bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego uzasadniają pozostawienie możliwości stosowania tymczasowego aresztowania.

Dotyczy to w szczególności przestępstw stypizowanych w art. 130 § 3, § 6 i § 8 k.k., odnoszących się do działalności wywiadowczej, działań na rzecz obcego wywiadu oraz przygotowania do dywersji, sabotażu lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Tego rodzaju czyny godzą bezpośrednio w bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej i nie powinny zostać objęte ograniczeniem wynikającym wyłącznie z wysokości ustawowego zagrożenia karą. Z tych samych względów zasadne jest objęcie projektowaną regulacją także art. 141 § 2 k.k. i art. 142 § 2 k.k., dotyczących zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służby najemnej oraz organizowania lub wykorzystywania takiej służby.

Uzupełnienie powinno objąć również art. 264 § 3 k.k., penalizujący organizowanie innym osobom przekraczania wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej, a także art. 265 § 2 k.k., dotyczący ujawnienia informacji niejawnych osobie działającej w imieniu lub na rzecz podmiotu zagranicznego. Są to czyny o doniosłym znaczeniu z punktu widzenia ochrony granicy państwowej, bezpieczeństwa publicznego oraz ochrony informacji istotnych dla funkcjonowania państwa.

Zasadne jest ponadto objęcie projektowaną regulacją art. 269 § 1 k.k., odnoszącego się do niszczenia, uszkodzania, usuwania lub zmieniania danych informatycznych o szczególnym znaczeniu dla obronności kraju, bezpieczeństwa w komunikacji oraz funkcjonowania organów państwowych i instytucji publicznych. W realiach współczesnych zagrożeń czyn ten ma szczególnie wysoki ciężar gatunkowy i może powodować poważne skutki dla bezpieczeństwa państwa.

W konsekwencji należy przyjąć, że samo podniesienie progu ustawowego zagrożenia karą z 8 do 10 lat nie jest wystarczające. Konieczne jest jego uzupełnienie o wskazane typy przestępstw zagrożonych karą do lat 8, które z uwagi na swój charakter i

wagę nie powinny zostać wyłączone spod zakresu stosowania rozwiązania przewidzianego w art. 258 § 2 k.p.k.

Jednocześnie, w celu ograniczenia możliwości nadużywania przesłanki szczególnej z art. 258 § 2 k.p.k., proponuje się dodanie art. 263 § 4c k.p.k. zakładającego, że stosowanie tymczasowego aresztowania na podstawie art. 258 § 2 k.p.k. do wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 12 miesięcy.

Art. 258a k.p.k.

Propozycja uchylenia art. 258a k.p.k., wprowadzonego ustawą dnia 31 marca 2020 r. (Dz. U. poz. 568), podyktowana jest koniecznością wyeliminowania zbędnej regulacji, stanowiącej superfluum obowiązujących przepisów, które przewidują reakcję wobec niestosowania się do nakazów wynikających z istoty środków zapobiegawczych orzeczonych wobec oskarżonego.

Art. 259 § 3 k.p.k.

Aby wyeliminować (co do zasady) możliwość stosowania najsurowszego środka zapobiegawczego w sprawach o czyny zagrożone karą do 2 lat pozbawienia wolności proponuje się nowelizację art. 259 § 3 k.p.k. Jest to zgodne z zasadą ultima ratio tymczasowego aresztowania.

Zmiana dotyczy co do zasady czynów o mniejszej szkodliwości społecznej (w tym szeregu typów uprzywilejowanych, obejmujących przypadki mniejszej wagi), które w zdecydowanej większości nie wymagają obecnie wymiaru bezwzględnej kary pozbawienia wolności. Praktyka ta ma szansę utrwalić się, zwłaszcza gdy zastosowanie znajdzie projektowane rozszerzenie zakresu stosowania art. 37a k.k. Chodzi też o uniknięcie zbędnej presji sytuacyjnej na wymiar bezwzględnej kary pozbawienia wolności w przypadkach, gdyby stosowano tymczasowe aresztowanie w sprawie, ale końcowo celowe jest wymierzenie kary wolnościowej. Pozwoli to również na uniknięcie zaangażowania orzeczników w sprawy o odszkodowania za niesłuszne tymczasowe aresztowanie.

Wśród przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat 2 są i takie, które ze względu na swój charakter albo osobę pokrzywdzonego jawią się jako wymagają szczególnej wrażliwości ze strony sądu. W związku z tym wyłączeniem spod działania omawianego zakazu objęto występki określone w art. 157a § 1, art. 179, art. 200a § 2, art. 208, art. 242 § 1, art. 262 § 1, art. 267 § 1 oraz art. 277 Kodeksu karnego. Proponuje się doprecyzowanie art. 259 § 3 Kodeksu postępowania karnego przez

wskazanie wyjątków od zasady, zgodnie z którą tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat. Co do zasady należy aprobować kierunek polegający na ograniczeniu stosowania tego środka zapobiegawczego w sprawach o czyny zagrożone niższym wymiarem kary. Rozwiązanie to nie może jednak mieć charakteru całkowicie automatycznego. Konieczne jest bowiem pozostawienie wyjątków w odniesieniu do tych występków, które mimo ustawowego zagrożenia karą do 2 lat godzą w dobra prawne o szczególnej wadze albo z uwagi na sposób działania sprawcy, charakter zagrożenia lub potrzebę zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania mogą uzasadniać możliwość zastosowania tymczasowego aresztowania.

Z tego względu zasadne jest objęcie wyjątkiem art. 157a § 1 Kodeksu karnego, penalizującego spowodowanie uszkodzenia ciała dziecka poczętego lub rozstroju zdrowia zagrażającego jego życiu. Przepis ten służy ochronie dobra prawnego o szczególnym znaczeniu, jakim jest zdrowie i życie dziecka poczętego. Mimo że ustawowe zagrożenie karą nie przekracza 2 lat pozbawienia wolności, charakter chronionego dobra przemawia za pozostawieniem możliwości stosowania tymczasowego aresztowania w wyjątkowych przypadkach.

Analogiczne względy przemawiają za objęciem wyjątkiem art. 179 Kodeksu karnego, odnoszącego się do dopuszczenia do ruchu pojazdu znajdującego się w stanie bezpośrednio zagrażającym bezpieczeństwu albo dopuszczenia do prowadzenia pojazdu przez osobę nietrzeźwą, znajdującą się pod wpływem środka odurzającego lub nieposiadającą wymaganych uprawnień. Czyn ten godzi bezpośrednio w bezpieczeństwo w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym i może stwarzać realne zagrożenie dla życia i zdrowia wielu osób. Z tego względu uzasadnione jest pozostawienie możliwości stosowania tymczasowego aresztowania także w odniesieniu do tego występk.

Uzasadnione jest również objęcie wyjątkiem art. 200a § 2 Kodeksu karnego, penalizującego składanie małoletniemu poniżej lat 15, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej, propozycji obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej albo udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, przy jednoczesnym zmierzaniu do realizacji tej propozycji. Przepis ten ma na celu ochronę małoletnich przed wykorzystaniem seksualnym i zachowaniami o charakterze groomingu. Szczególna potrzeba ochrony

małoletnich przemawia za tym, aby czyn ten został wyłączony spod generalnego zakazu stosowania tymczasowego aresztowania.

Także art. 208 Kodeksu karnego, penalizujący rozpijanie małoletniego, powinien pozostać objęty wyjątkiem. Przestępstwo to godzi w prawidłowy rozwój małoletniego oraz w obowiązek jego ochrony przed demoralizacją i uzależnieniami. Mimo relatywnie niskiego ustawowego zagrożenia karą dobro prawne objęte ochroną uzasadnia zachowanie możliwości sięgnięcia po najsurowszy środek zapobiegawczy w sytuacjach wyjątkowych.

Wyjątek powinien objąć również art. 242 § 1 Kodeksu karnego, dotyczący bezprawnego samouwolnienia się osoby pozbawionej wolności na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy. Czyn ten jest bezpośrednio związany z wykonaniem orzeczeń organów państwa i z prawidłowym funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości. Jego charakter przemawia za tym, by nie wyłączać z góry możliwości stosowania tymczasowego aresztowania.

Na analogiczną ocenę zasługuje art. 262 § 1 Kodeksu karnego, penalizujący znieważenie zwłok, prochów ludzkich lub miejsca spoczynku zmarłego. Przepis ten chroni szacunek należny zmarłym oraz uczucia osób bliskich, a jego aksjologiczne znaczenie wykracza poza prostą ocenę przez pryzmat ustawowego zagrożenia karą. Z tego względu zasadne jest zachowanie wyjątku od zakazu stosowania tymczasowego aresztowania także w odniesieniu do tego występk.

Uzasadnione jest ponadto objęcie wyjątkiem art. 267 § 1 Kodeksu karnego, dotyczącego bezprawnego uzyskania dostępu do informacji przez otwarcie zamkniętego pisma, podłączenie się do sieci telekomunikacyjnej albo przełamanie lub ominięcie zabezpieczenia. Przepis ten służy ochronie tajemnicy komunikowania się, prywatności oraz bezpieczeństwa informacji. W warunkach współczesnych zagrożeń związanych z bezprawnym pozyskiwaniem danych i naruszeniami bezpieczeństwa informacyjnego zachowanie możliwości stosowania tymczasowego aresztowania także w odniesieniu do tego czynu należy uznać za uzasadnione.

Wyjątek powinien wreszcie objąć art. 277 Kodeksu karnego, penalizujący niszczenie, uszkodzanie, usuwanie, przesuwanie lub czynienie niewidocznymi znaków granicznych albo ich fałszywe wystawianie. Przepis ten służy ochronie porządku prawnego i bezpieczeństwa obrotu w zakresie oznaczenia granic, a jego znaczenie nie może być oceniane wyłącznie przez pryzmat wysokości ustawowego zagrożenia karą.

W konsekwencji należy przyjąć, że projektowana zmiana art. 259 § 3 Kodeksu postępowania karnego powinna przewidywać wyjątki od zakazu stosowania tymczasowego aresztowania w odniesieniu do wskazanych występków. Rozwiązanie takie pozwala zachować zasadę ograniczonego stosowania tymczasowego aresztowania w sprawach o czyny zagrożone karą do 2 lat pozbawienia wolności, a jednocześnie uwzględnić konieczność pozostawienia sądowi możliwości zastosowania tego środka w sprawach dotyczących czynów godzących w dobra prawne o szczególnej wadze albo wiążących się ze szczególnym zagrożeniem dla prawidłowego toku postępowania.

Art. 263 § 2 i § 4 k.p.k.

W ocenie projektodawcy racjonalizowanie stosowania, a zwłaszcza przedłużania, tymczasowego aresztowania wymaga ingerencji w treść aktualnej regulacji ustawowej, w formie podkreślającej dotychczasowy dorobek orzecznictwa, z którego jednoznacznie wynika, że dalsze stosowanie środka izolacyjnego może nastąpić wyjątkowo i jedynie w sprawie prowadzonym oraz prawidłowo zorganizowanym postępowaniu. Innymi słowy – chodzi o wprowadzenie zapisu ustawowego, który zabezpieczy osobę pozbawioną wolności w toku postępowania karnego przed wydłużaniem okresu izolacji z uwagi na niedostatki w sprawnym procedowaniu ze strony organów procesowych.

Proponowana zmiana wprost do treści art. 263 § 2 k.p.k. wprowadza zapis o potrzebie oceny przez sąd sprawności postępowania przygotowawczego, a także wskazuje kryteria tej oceny. Sąd będzie zobowiązany do zbadania w jakim stopniu zrealizowano planowane czynności procesowe, wskazywane uprzednio we wniosku o zastosowanie i ewentualnych wcześniejszych wnioskach o przedłużenie tymczasowego aresztowania. Nadto będzie musiał zważyć okoliczności wskazane jako powody, dla których określonych czynności dotąd nie wykonano lub nie ukończono. Jeżeli uzna, że postępowanie jest źle prowadzone lub jego organizacja jest nieefektywna – będzie w pełni uprawniony do odmowy przedłużenia tymczasowego aresztowania. Zmiana regulacji winna też wpłynąć na kształt wniosków o przedłużenie izolacji. Zgodnie z zamierzeniem powinny one mieć charakter relacyjny, ale z mocnym akcentem rozliczenia dotychczasowego okresu aresztowania przez prezentację efektywności postępowania. Jeżeli jakichś czynności nie zdołano przeprowadzić lub dokończyć – niezbędne będzie wyjaśnienie przyczyn, a w dalszej kolejności – realna prognoza terminu wykonania lub dokończenia, ze świadomością, że deklaracje te zostaną zweryfikowane po upływie kolejnego okresu aresztowania, w przypadku uwzględnienia wniosku.

Ma to doprowadzić w istocie do decyzji o zmianie środka zapobiegawczego na wolnościowy, gdy zawodzi organizacja postępowania i wyeliminować powtarzanie w kolejnych wnioskach tych samych czynności do wykonania, bez wyjaśnienia powodów braku ich dotychczasowej realizacji.

Analogiczne badanie przebiegu postępowania będzie miało miejsce w przypadkach, gdy z uwagi na termin stosowania tymczasowego aresztowania właściwym do rozpoznania wniosku będzie już sąd apelacyjny.

Art. 266 § 1a i § 3 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 266 k.p.k. polega na rezygnacji z regulacji uzależniającej przyjęcie poręczenia majątkowego od wykazania, że przedmiot poręczenia majątkowego nie pochodzi z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie dokonanego na ten cel.

Art. 276 § 2, § 3, § 4 i § 5 k.p.k.

Proponuje się, aby środek zapobiegawczy, o którym mowa w art. 276 § 1 k. p. k., w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego stosuje sąd. Przepisy dotyczące tymczasowego aresztowania stosuje się odpowiednio. Sąd rozpoznaje wniosek prokuratora o zastosowanie wskazanego środka bezzwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia wpływu wniosku. Nie zarządza się doprowadzenia podejrzanego na posiedzenie. Prokurator, oskarżony i obrońca mają prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu dotyczącym przedłużenia stosowania środka zapobiegawczego, o którym mowa w § 2, oraz rozpoznania zażalenia na jego zastosowanie lub przedłużenie. Niestawiennictwo oskarżonego, obrońcy lub prokuratora należycie zawiadomionych o terminie nie tamuje rozpoznania sprawy. Przepisów art. 249 § 5 zdanie drugie i trzecie, art. 251 § 4 zdanie pierwsze, art. 257, art. 259 oraz art. 261 nie stosuje się. W sprawach, o których mowa w art. 276 § 2, przedłużenie stosowania środka zapobiegawczego na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w art. 263 § 2 i 3, może nastąpić w wyjątkowych wypadkach uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. W kwestii przedłużenia w toku postępowania przygotowawczego orzeka, na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, a po wniesieniu aktu oskarżenia – sąd, przed którym sprawa się toczy. O zastosowaniu środka zapobiegawczego, o którym mowa w art. 276 § 2, sąd jest obowiązany bezzwłocznie zawiadomić dziekana okręgowej rady adwokackiej lub dziekana rady okręgowej izby radców prawnych, właściwej ze względu na miejsce wykonywania przez oskarżonego zawodu.

Art. 281 § 2 i § 3 k.p.k.

Projektowane uchylenie przepisu w tym zakresie powoduje powrót do wyłącznej kompetencji sądu w ocenie podstaw do wydania lub odmowy wydania listu żelaznego. Jednocześnie zrezygnowano z obowiązkowej obecności prokuratora, który ma prawo, a nie obowiązek uczestniczyć w posiedzeniu.

Art. 310 § 2 k.p.k.

W aktualnej praktyce prowadzenia postępowań przygotowawczych zwraca uwagę wydłużający się czas ich trwania, zwłaszcza w sprawach złożonych i wielopodmiotowych. Trwają one niejednokrotnie już nie miesiące, lecz lata. Generuje to konieczność wielu migracji wniosków procesowych o przedłużenie śledztwa i akt postępowania pomiędzy jednostkami prokuratury różnych szczebli. Zwiększa się w związku z tym liczba wydawanych postanowień o przedłużeniu (w ramach pojedynczego śledztwa i globalnie), a przecież czas niezbędny do opracowania stosownych dokumentów mógłby być wykorzystany wprost przez prokuratorów na czynności śledcze. W strukturach prokuratur zlikwidowano wyspecjalizowane działy nadzoru nad postępowaniami przygotowawczymi, a zadania z tego zakresu powierzono do wykonywania prokuratorom, którzy równolegle prowadzą i nadzorują własne śledztwa. Zadania związane z przygotowywaniem postanowień o przedłużeniu śledztwa nie mają przy tym w przeważającej większości przypadków znaczenia merytorycznego, chociażby w zakresie prawidłowego ukierunkowania tych postępowań. Stały się czynnością o charakterze formalnym, utrudniającym funkcjonowanie prokuratorom z jednostek obu zaangażowanych szczebli, tym trudniejszą do zaakceptowania, że nie przynosząca w gruncie rzeczy żadnych efektów procesowych. Z tak postawionej diagnozy zrodziła się propozycja zmiany sposobu kontroli długotrwałości postępowania prowadzonego w formie śledztwa. Miałyby się ona dokonywać co do zasady w jednostce, w której prowadzone jest postępowanie, a kompetencję do przedłużenia na czas powyżej roku otrzymałby prokurator bezpośrednio przełożony. Wyeliminuje to przede wszystkim potrzebę migracji akt sprawy, odformalizuje sposób realizacji nadzoru, ale też – urealni wpływ doraźny na pracę prokuratora referenta, gdyż osoba przedłużająca będzie miała realne instrumenty wpływu na jego pracę i możliwość bieżącej kontroli nad realizacją zamierzonych czynności. Projektowana zmiana powinna przyczynić się do przyspieszenia toku postępowań przygotowawczych prowadzonych w formie śledztwa.

Art. 313 § 1 i § 1a k.p.k. oraz art. 249 § 3a k.p.k.

Projektowana treść art. 313 § 1 k.p.k. zakłada powrót do kształtu instytucji przedstawienia zarzutów sprzed nowelizacji dokonanej na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2022 r., tj. przeprowadzenia kumulatywnie trzech czynności, które pozwolą na przekształcenie postępowania karnego z fazy *in rem* w postępowanie w fazie *in personam*, tj.: a) sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów; b) jego niezwłocznego ogłoszenia podejrzanemu oraz c) przesłuchania podejrzanego, z wyjątkiem wypadku, gdy ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe z przyczyn leżących po stronie podejrzanego, w szczególności z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju, a także gdy przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe ze względu na upływ terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1 k.p.k., jeżeli prokurator kieruje do sądu wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania.

Poza tym, zakłada się uchylenie art. 313 § 1a k.p.k., a także powiązanego z nim art. 249 § 3a k.p.k., który zakłada możliwość odstąpienia od wymogu przesłuchania podejrzanego przed zastosowaniem środka zapobiegawczego oraz dopuszcza zastosowanie tymczasowego aresztowania pomimo niestawiennictwa obrońcy prawidłowo powiadomionego o terminie i miejscu posiedzenia.

Art. 318 k.p.k.

Zmiana proponowana w art. 318 k.p.k. polega na wprowadzeniu obowiązku poinformowania podejrzanego i jego obrońcy oraz pokrzywdzonego i jego pełnomocnika o przedłożeniu opinii. W dotychczasowym brzmieniu przepis ten nakazywał doręczenie tym osobom postanowienia o dopuszczeniu dowodu i zezwolenie na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłych. Wskazane podmioty otrzymywały zatem informacje, że dowód z opinii biegłego został wywołany, natomiast nie otrzymywały informacji o przedłożeniu opinii biegłego / biegłych do akt sprawy, co istotnie utrudniało zapoznanie się z tą opinią. Jak sygnalizowali praktycy, niejednokrotnie prowadziło to do sytuacji, że obrońca wyznaczony w sprawie z powodu pojawienia się wątpliwości co do poczytalności podejrzanego nie zdążył zapoznać się z opinią sądowo-psychiatryczną zanim zdecydowano o tym, że ustaje obrona obligatoryjna, co z kolei skutkowało zwolnieniem obrońcy z jego obowiązków. Proponowana zmiana czyni realnym skorzystanie z uprawnień stron już wcześniej przewidzianych w tym przepisie, czyli wzięcia udziału w przesłuchaniu biegłych w toku postępowania przygotowawczego. Co oczywiste, poinformowanie ww. podmiotów o przedłożeniu opinii może nastąpić w sposób odformalizowany, w trybie art. 137 k.p.k.

Art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k.

Projektowane zmiany art. 332 § 1 k.p.k. mają charakter dostosowujący. W ocenie projektodawcy w akcie oskarżenia (pkt 1) powinna zostać zawarta informacja nie tylko o zastosowaniu środka zapobiegawczego i zabezpieczenia majątkowego, ale również o zatrzymaniu z uwagi na jego konsekwencje dla oskarżonego i znaczenie w kontekście uzyskania statusu podejrzanego.

Art. 333 § 1a k.p.k.

Projektowane wprowadzenie art. 333 § 1a k.p.k. poszerza wymogi dotyczące treści aktu oskarżenia. Obok wymienienia w nim listy osób, których wezwania oskarżyciel żąda i wykazu innych dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie głównej się domaga (art. 333 § 1 k.p.k.), w projektowanym art. 333 § 1a k.p.k. zobowiązano oskarżyciela do sformułowania tez dowodowych w odniesieniu do wnioskowanych dowodów, to jest do wskazania okoliczności, które mają być udowodnione. Zauważyć należy, że jest to wymóg dotyczący każdego wniosku dowodowego, wynikający z art. 169 k.p.k. Wprowadzenie obowiązku formułowania tez dowodowych w odniesieniu do poszczególnych dowodów także w akcie oskarżenia prowadzi do realizacji zasady równości stron, poszerza możliwości przygotowania się stron do rozprawy i powinno spowodować ograniczenie praktyki automatycznego wnioskowania o przeprowadzenie na rozprawie głównej wszystkich dowodów z postępowania przygotowawczego. Autor aktu oskarżenia, zobowiązany do formułowania tez dowodowych, powinien przeprowadzić rodzaj selekcji wniosków dowodowych, ograniczając się do składania ich w sytuacjach rzeczywiście uzasadnionych.

Art. 339 § 3 pkt 8, § 3b i § 5 k.p.k. oraz art. 368a k.p.k.

Zgodnie z art. 79 § 4 k.p.k., „Uznając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu”. W rezultacie obrona obligatoryjna zapoczątkowana powstaniem wątpliwości co do poczytalności ustaje dopiero z momentem wydania przez sąd „orzeczenia, że udział obrońcy [w sprawie] nie jest obowiązkowy”. Celem tego przepisu jest

wyraźne podkreślenie, że to dopiero sądowa ocena, mianowicie „uznanie opinii biegłych lekarzy psychiatrów za uzasadnioną” pozwala sądowi orzec o ustaniu obrony obligatoryjnej. Samo zatem złożenie do akt sprawy opinii biegłych, z której wynika brak przesłanek do obrony obligatoryjnej z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., nie powoduje ustania stanu obrony obowiązkowej. Niestety w praktyce sądy niejednokrotnie „zapominają” o konieczności zbadania opinii i wydania orzeczenia, o którym mowa w art. 79 § 4 k.p.k. (zdanie pierwsze *in fine*) lub nie dostrzegają, że przepis wyraźnie uzależnia ustanie obrony obligatoryjnej od wydania takiego orzeczenia. W rezultacie niejednokrotnie dochodzi w takich sprawach do prowadzenia rozprawy pod nieobecność obrońcy, co skutkuje zaistnieniem bezwzględnej podstawy odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. i koniecznością uchylenia wyroku wydanego w takich okolicznościach (por. m.in.: postanowienie SN z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 10/21, OSNK 2022, z. 6, poz. 23; wyroki SN: z dnia 7 kwietnia 2022 r., II KK 59/22; z dnia 21 kwietnia 2021 r., III KK 114/21; z dnia 13 października 2021 r., III KK 334/21; z dnia 27 lutego 2020 r., III KK 643/19; z dnia 1 września 2020 r., IV KK 741/19; z dnia 8 stycznia 2019 r., III KK 662/18; z dnia 11 kwietnia 2019 r., V KK 160/19; z dnia 13 czerwca 2019 r., IV KK 235/18; z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17; z dnia 5 grudnia 2018 r., V KK 506/17; z dnia 25 stycznia 2024 r., III KK 562/23). Wobec tego proponuje się wprowadzenie do art. 339 § 3 k.p.k. obowiązku skierowania sprawy na posiedzenie przez prezesa sądu w celu wydania „postanowienia w przedmiocie uznania udziału obrońcy w postępowaniu za nieobowiązkowy wobec treści opinii biegłych psychiatrów i spełniania warunków określonych w art. 79 § 4.”, o ile oczywiście takie postanowienie nie zostało wydane na wcześniejszym etapie postępowania. Wprowadzenie tego obowiązku uporządkuje procedowanie, bowiem przed przystąpieniem do merytorycznego rozpoznania sprawy na rozprawie lub na posiedzeniu, w którym udział obrońcy obligatoryjnego jest obowiązkowy, sąd przesądzi, czy nadal trwa stan obrony obligatoryjnej wywołany powołaniem biegłych psychiatrów w celu wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, czy też wobec treści tej opinii stan obrony obligatoryjnej ustał. Proponowana zmiana ma w rezultacie zapobiec wydaniu orzeczeń dotkniętych uchybieniem o randze bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Przepisy art. 339 § 3b k.p.k. i 368a k.p.k. regulują kwestię rozpoznania wniosku oskarżonego o umorzenie postępowania z oskarżenia subsydiarnego z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela, składanego na określonym etapie postępowania sądowego: przed rozprawą (art. 339 § 3b k.p.k.) i w toku rozprawy (art. 368a k.p.k.). Rozwiązania te należy uznać za zbędne, gdyż przed wejściem w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. oskarżonemu

przysługiwało na ogólnych zasadach prawo do złożenia takiego wniosku. Ponadto, zgodnie z art. 56 § 2 k.p.k., jeśli sąd stwierdzi, że oskarżyciel posiłkowy nie jest osobą uprawnioną, wówczas orzeka, że nie może on brać udziału w postępowaniu, a jeśli wszczął już postępowanie sądowe, wówczas powinien je umorzyć na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.

Zmiana art. 339 § 5 k.p.k. ma charakter wynikowy w związku z projektowanym uchynieniem art. 339 § 3b k.p.k.

Art. 343 § 7 k.p.k.

Zmiana przepisu wynika z konieczności uwzględnienia dodawanego § 1a w art. 333.

Art. 360 § 2 k.p.k.

Proponuje się usunięcie przepisu wyposażającego prokuratora w prawo zgłoszenia sprzeciwu wobec wyłączenia jawności rozprawy.

Art. 374 § 3 i § 7 k.p.k.

Pierwsza z proponowanych zmian art. 374 § 3 k.p.k. ma na celu usunięcie uprzywilejowania prokuratora w związku z zastosowaniem procedury prowadzenia rozprawy na odległość. Z obecnie obowiązującego brzmienia tego przepisu wynika, że przewodniczący, na wniosek prokuratora, musi wyrazić zgodę na udział prokuratora w rozprawie na odległość, z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (*verba legis*: „wyraża zgodę”), a jedyną przesłanką nieuwzględnienia wniosku prokuratora są przeszkody techniczne. Tymczasem przewodniczący składu orzekającego powinien mieć swobodę decydowania, czy nie jest konieczny osobisty i „stacjonarny” udział prokuratora w rozprawie i nie może być w tym względzie związany wolą strony procesowej, jaką jest prokurator. Z tego powodu zawarty w tym przepisie zwrot „wyraża zgodę” należało zastąpić zwrotem „może wyrazić zgodę”, pozostawiając przewodniczącemu możliwość uwzględnienia wniosku prokuratora.

Projektowana zmiana art. 374 § 7 k.p.k. ma na celu urealnienie realizacji prawa oskarżonego do obrony w toku rozprawy prowadzonej na odległość. W świetle obecnego brzmienia tego przepisu sąd „może zarządzić” przerwę w rozprawie na czas oznaczony, aby umożliwić kontakt telefoniczny oskarżonego z obrońcą wówczas, gdy obrońca bierze udział w rozprawie przebywając w innym miejscu niż oskarżony. Według proponowanego brzmienia tego przepisu sąd byłby zobligowany zarządzić taką przerwę (wprowadzenie zwrotu „sąd zarządza” w miejsce „sąd może zarządzić”), przy czym odmowa zarządzenia przerwy nadal może mieć miejsce wówczas, gdy „złożenie wniosku w sposób oczywisty nie służy

realizacji prawa do obrony, a w szczególności zmierza do zakłócenia lub nieuzasadnionego przedłużenia rozprawy”.

Art. 378a § 1, § 4–6 i § 7 k.p.k.

Proponuje się zmiany art. 378a k.p.k. Celem zmiany jest złagodzenie tych skutków, a jednocześnie pozostawienie sądowi możliwości korzystania z tej możliwości przede wszystkim dla przeprowadzenia dowodów, które mogą być już dla sądu nieosiągalne w późniejszym okresie oraz przeciwdziałania obstrukcji procesowej związanej z udziałem w rozprawie, w której udział oskarżonego i obrońcy nie jest obowiązkowy. Zgodnie ze zmienioną regułą art. 378a § 1 k.p.k. sąd nadal będzie decydował – w szczególnie uzasadnionych wypadkach – o możliwości przeprowadzenia dowodów pod nieobecność oskarżonego lub obrońcy jako wyjątku od reguły, z tym że przesłuchanie świadka możliwe będzie wówczas, jeśli istnieje ponadto niebezpieczeństwo, że nie będzie go można przesłuchać w późniejszym terminie. Chodzi tu zatem o sytuacje w istocie wyjątkowe, m.in. jego stan zdrowia, w tym obłożną chorobę świadka, stan zagrożenia życia, czy wielokrotne wcześniejsze niestawiennictwo lub skuteczne doprowadzenie na rozprawę. Skorzystanie z tej możliwości będzie wyłączone w razie niestawiennictwa obrońcy, którego udział w rozprawie jest obowiązkowy, niezależnie od jej powodów, skoro obowiązkowa obrona oznacza nakaz obrony w toku całej rozprawy, a prowadzenie jej bez udziału obrońcy choćby w części rodzi konsekwencje, o których mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Jest to regulacja zmierzająca do równoważenia interesów stron procesowych, w tym oskarżonego i dążąca do sprawnego rozpoznania sprawy, zapobieganiu nadużywaniu uprawnień procesowych przy szeroko określonej swobodzie udziału oskarżonego w rozprawie. Jednocześnie jednak obowiązujące dotąd rygoryzmy osłabione zostaną przez usunięcie przepisów art. 387a § 4–6 k.p.k., które niezasadnie wprowadzały prekluzję dowodową w zakresie żądania ponownego przeprowadzenia dowodu z udziałem obrony. Wymogi wniosku dowodowego w tym zakresie zrównane zostały z ogólnymi warunkami wniosku dowodowego – przez usunięcie zwłaszcza nadmiernie rygorystycznego wymogu wykazania, że „sposób przeprowadzenia dowodu podczas jego nieobecności naruszał gwarancje procesowe, zwłaszcza prawo do obrony”. W praktyce procesowej dochodziło do niezasadnego oddalania wniosków dowodowych o takie ponowne przesłuchanie, czy uzupełniające przesłuchanie z powodu trudności w samym formułowaniu uzasadnienia potrzeby takiej czynności, a nie jej zbędności. Pozwoli to w sytuacji, w której dowód jest nadal dostępny i świadek ma możliwość się stawić, dokonanie przez sąd oceny zasadności wniosku na jego ogólnych podstawach i z uwzględnieniem warunków, w jakich został pierwotnie

na rozprawie przeprowadzony. W projekcie usunięto także nadmiernie rygorystyczną regułę z art. 378a § 6 k.p.k., nakazująca „uzupełniające prowadzenie ponownie dowodu jedynie w zakresie, w jakim strona wykazała naruszenie gwarancji procesowych”. Stosowanie tego przepisu wskazywało na niejednorodność jego wykładni prowadzącą do nadużywania tego ograniczenia ponad nakazy proporcjonalności tej wyjątkowej w istocie instytucji z art. 378a k.p.k. Zmieniony art. 378a § 7 k.p.k. zawiera pouczenie dla oskarżonego, który stawia się na kolejny termin rozprawy, o możliwości złożenia wniosku o uzupełniające przeprowadzenie dowodu, dostosowane do likwidacji ograniczeń z art. 378a § 4 i 5 k.p.k.

Art. 387 § 2 k.p.k.

Projektowana zmiana art. 387 § 2 k.p.k. sprowadza się do usunięcia wymogu udzielenia zgody przez prokuratora na uwzględnienie przez sąd wniosku o dobrowolne poddanie się karze przez oskarżonego i przywrócenie warunku polegającego na braku sprzeciwu.

Art. 404c k.p.k. i art. 448 § 1a k.p.k.

Proponuje się uchylene art. 404c k.p.k., który wszedł w życie z dniem 14 marca 2024 r. i wprowadził do Kodeksu postępowania karnego zupełnie nową instytucję „wstępnej narady” i „wyroku częściowego”. Wprowadzając tę nową instytucję do Kodeksu postępowania karnego ustawodawca uzasadnił to następująco: „[...] w procesach o obszernym zakresie postępowania dowodowego wynikającym z łączności podmiotowej (wielość oskarżonych) i przedmiotowej (wielość zarzucanych przestępstw) na szybkie rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności karnej tych oskarżonych, wobec których możliwe będzie przeprowadzenie niezbędnych czynności dowodowych w sposób skoncentrowany. Stosowanie tych instytucji pozwoli na ograniczenie liczby osób uczestniczących w różnych rolach procesowych w długotrwałym postępowaniu, istotne obniżenie kosztów i innych obciążeń ponoszonych przez strony postępowania oraz ograniczenie trudności organizacyjnych, m.in. związanych z rezerwacją odpowiednio dużych sal rozpraw oraz zabezpieczeniem konwojów na rozprawę (art. 404c k.p.k.)” (druk sejmowy nr 3216 Sejm RP IX kadencji, s. 59). Nie można podzielić oceny autorów tej nowelizacji, że istotnie przyczyni się ona do przyspieszenia postępowań i rozwiąże szereg trudności organizacyjnych, zwłaszcza jeżeli uwzględni się zakres katalogu wyjątków od stosowania instytucji wyroku częściowego. Nie przedstawiono, a przynajmniej nie wskazano w uzasadnieniu projektu, badań, które potwierdzałyby takie założenia. Jednocześnie trzeba zauważyć, że wprowadzone instytucje są niespójne systemowo, chociażby z treścią art. 34 § 3 k.p.k. oraz antygwarancyjne (por. krytyczne uwagi C. Kuleszy w: *Kodeks*

postępowania karnego. Komentarz, wyd. III, red. K. Dudka; WKP 2023, komentarz do art. 404c k.p.k.). Słusznie podkreśla się w piśmiennictwie, że brak rękojmi bezstronności sędziego, który wydał wyrok częściowy, w sprawie pozostałych oskarżonych nieobjętych tym wyrokiem, w praktyce będzie stanowił główny czynnik ograniczający stosowanie tej instytucji (por. J. Zagrodnik, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis 2023, komentarz do art. 404c k.p.k., nb. 10). Wobec wskazanych argumentów uchylenie art. 404c k.p.k. należy uznać za uzasadnione.

Bezpośrednią i konieczną konsekwencją proponowanej zmiany jest także propozycja uchylenia art. 448 § 1a k.p.k.

Art. 422 § 2a k.p.k.

W projektowanym nowym brzmieniu art. 422 § 2a k.p.k. proponuje się ograniczenie warunków, które muszą być kumulatywnie spełnione, aby doszło do doręczenia wyroku oskarżonemu pozbawionemu wolności i liczenia terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia tego wyroku nie od daty jego ogłoszenia, ale właśnie od daty jego doręczenia. Obecnie przepis ten przewiduje aż trzy warunki, które muszą być spełnione, aby pozbawiony wolności oskarżony miał doręczony wyrok wydany na rozprawie: 1) nieposiadanie obrońcy; 2) złożenie przez oskarżonego wniosku o doprowadzenie go na termin rozprawy, na którym został ogłoszony wyrok; 3) nieobecność oskarżonego podczas ogłoszenia wyroku. Proponowana zmiana art. 422 § 2a k.p.k. ogranicza te warunki do dwóch, eliminując wysoce dysfunkcyjny i budzący wątpliwości interpretacyjne wymóg złożenia wniosku o doprowadzenie na termin rozprawy, na którym został ogłoszony wyrok. Po wejściu w życie proponowanych zmian oskarżonemu pozbawionemu wolności będzie doręczany wyrok ogłaszany na rozprawie, jeżeli nie ma on obrońcy (co przecież w przypadku obrony z urzędu następuje z chwilą ogłoszenia wyroku kończącego postępowanie na rozprawie apelacyjnej – por. art. 84 § 2 k.p.k.) i nie był obecny podczas ogłoszenia tego wyroku. W rezultacie to od daty doręczenia takiemu oskarżonemu wyrok rozpocznie swój bieg termin zawity na złożenie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem. Po wprowadzeniu proponowanych zmian dojdzie w istocie do przywrócenia w omawianym zakresie standardu, jaki obowiązywał przed wejściem w życie dużej nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 2013 r., czyli do dnia 30 czerwca 2015 r., kiedy to art. 419 § 2 k.p.k. przewidywał, że jeżeli oskarżony pozbawiony wolności nie był obecny przy ogłoszeniu na rozprawie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, a nie miał obrońcy, orzeczenie to doręcza się oskarżonemu. Należy przypomnieć, że z dniem 1 lipca 2015 r. wprowadzono do Kodeksu postępowania karnego ogólną regułę doręczania

wyroków stronom nieobecnym przy ich ogłoszeniu (art. 100 § 3 k.p.k. w wersji obowiązującej do dnia 14 kwietnia 2016 r.), która została zniesiona właśnie z dniem 15 kwietnia 2016 r. i zastąpiona treścią art. 422 § 2a k.p.k.

Podsumowując proponowana zmiana ma na celu zapewnienie pozbawionym wolności oskarżonym realne prawo do zapoznania się z treścią wyroku i jego zaskarżenia.

Art. 427 § 3a k.p.k.

W ocenie projektodawcy uzasadnione jest uchylene art. 427 § 3a k.p.k., który tylko pozornie stanowi próbę przeciwdziałania możliwym działaniom obstrukcyjnym, polegającym na bierności dowodowej stron na forum sądu pierwszej instancji i formułowaniu w środku odwoławczym zarzutów, a tym samym sugeruje wzmocnienie kontradyktoryjności postępowania sądowego. Jednak zakres wyłączenia spod tego zakazu jest tak szeroki, że przyjęcie tej regulacji niewiele zmienia w inkwizycyjnym modelu postępowania sądowego (por. D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Tom II, Warszawa 2024, Lex, Komentarz do art. 427 k.p.k.). Zakaz stawiania zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd dowodu z urzędu nie dotyczy okoliczności odnoszących się do tego, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 k.k. lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k. W konsekwencji art. 427 § 3a k.p.k. nie stanowi istotnej przeszkody dla podnoszenia zarzutu obrazy art. 167 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k., gdyż wystarczy sformułowanie zarzutu naruszenia tych przepisów w odniesieniu do tezy dowodowej, która miałaby prowadzić do ustalenia odnoszącego się do tych okoliczności, a którego to dowodu sąd z urzędu nie przeprowadził, by zarzut taki był dopuszczalny.

Art. 445 § 1a k.p.k.

Zgodnie z projektowanym art. 445 § 1a k.p.k. w wypadku przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku termin, o którym mowa w § 1, wynosi 30 dni. O terminie tym sąd zawiadamia stronę, doręczając jej wyrok z uzasadnieniem. Jeżeli w zawiadomieniu termin ten wskazano błędnie, a strona się do niego zastosowała, apelację uważa się za wniesioną w terminie.

Art. 452 § 2 i § 3 k.p.k.

Proponowana zmiana art. 452 § 2 k.p.k. ma na celu powrót do treści tego przepisu nadanego na mocy ustawy z dnia 11 marca 2016 r., a tym samym ograniczyć katalog przesłanek oddalenia wniosku dowodowego przez sąd odwoławczy, który został poszerzony ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. W brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r., przepis art. 452 § 2 k.p.k. stanowił samodzielną podstawę oddalenia wniosku dowodowego, jeżeli przeprowadzenie dowodu przez sąd odwoławczy byłoby niecelowe z przyczyn określonych w art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. Odwołanie się do treści art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. oznaczało, że podstawy uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania stanowią także podstawy oddalenia wniosku dowodowego w instancji odwoławczej.

Zastrzeżenia co do prekluzji dowodowej opisane przy omawianiu proponowanych zmiany do art. 170 k.p.k. pozostają aktualne. Rezygnacja z prekluzji dowodowej w art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k. rodzi konieczność uchylenia art. 452 § 3 k.p.k. który określa wyjątki od niej. Chodzi tu o wnioski dowodowe składane w instancji odwoławczej co do dowodu, który nie był powołany przed sądem pierwszej instancji, pomimo że składający wniosek mógł go wówczas powołać, oraz o fakty, niebędące przedmiotem postępowania przed tym sądem, gdy składający wniosek mógł je wówczas wskazać, gdy fakty lub dowody dotyczą tego, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 k.k. lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k.

Art. 454 § 1 i § 1a k.p.k.

Projektowana redakcja art. 454 § 1 k.p.k. i dodanie § 1a tego przepisu jest w istocie powrotem do ich brzmienia sprzed nowelizacji na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. Na skutek powrotu do obowiązujących przed wejściem w życie nowelizacji przepisów, sąd odwoławczy w przypadku ustalenia powodów do orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności winien wyrok sądu pierwszej instancji uchylić i przekazać do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Art. 457 § 2 k.p.k.

Konsekwencją projektowanych zmian art. 114 k.p.k. jest powrót w art. 457 § 2 k.p.k. do zasady, że sąd odwoławczy z urzędu sporządza uzasadnienie wyroku utrzymującego w mocy lub wyroku zmieniającego, jeżeli zgłoszono zdanie odrębne.

Art. 523 § 1a k.p.k.

Przepis art. 523 § 1a k.p.k. wprowadził możliwość wnoszenia przez Prokuratora Generalnego w sprawach o zbrodnie kasacji z powodu niewspółmierności wymierzonej kary (ustawa z dnia 11 marca 2016 r.). Projektowane uchylenie tego przepisu znajduje uzasadnienie w modelu postępowania kasacyjnego przyjętego w polskim procesie karnym. Zgodnie z obowiązującymi przepisami kasacja może być oparta na wykazywaniu wystąpienia w toku postępowania bezwzględnej przesłanki odwoławczej z art. 439 § 1 k.p.k. lub innego rażącego naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Zadaniem postępowania kasacyjnego jest zatem eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń, które zapadły w wyniku poważnych naruszeń prawa. W toku tego postępowania nie weryfikuje się natomiast ocen, których dokonuje sąd i to między innymi w zakresie ustaleń faktycznych, także tych, które wpływają na wymiar kary. W art. 523 § 1 *in fine* k.p.k. zawarty jest wprost zakaz wnoszenia kasacji z powodu niewspółmierności kary. Przepis art. 523 § 1a k.p.k. wprowadzający wyjątek od tej zasady nie mieści się w modelu rozpoznawania nadzwyczajnego środka zaskarżenia od prawomocnego orzeczenia i powoduje, że Sąd Najwyższy *de facto* ponawia postępowanie apelacyjne w części dotyczącej wymiaru kary. Przepis ten kreuje przy tym dodatkową nierówność stron, przyznając jedynie Prokuratorowi Generalnemu takie uprawnienie. Kolejny argument przemawiający za uchyleniem tego przepisu stanowi jego strona redakcyjna. Zasadny wydaje się bowiem wniosek, wynikający z wykładni art. 523 § 1a k.p.k. w zw. z art. 523 § 1 k.p.k., że Prokurator Generalny, formułując wyłącznie zarzut niewspółmierności kary, powinien jednocześnie wykazać zaistnienie rażącego naruszenia prawa.

Art. 555 k.p.k.

W art. 555 k.p.k. proponuje się wydłużenie terminu przedawnienia roszczeń wskazanych w tym przepisie do 3 lat. Stanowi to powrót do wcześniejszej wersji omawianego przepisu obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r. Jest to okres optymalny, gwarantujący dochodzenie przez osoby uprawnione należnych im praw. W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 11 marca 2016 r., skracającej termin przedawnienia do roku, nie wyjaśniono powodów takiej regulacji (druk sejmowy nr 207, Sejm RP VIII kadencji). Praktyka stosowania prawa pokazuje, że obecnie obowiązujący roczny termin przedawnienia, przewidziany w art. 555 k.p.k. nie zawsze był wystarczający.

Na gruncie prawa cywilnego wskazuje się, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu co do zasady z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się albo przy zachowaniu należytej staranności

mógł się dowiedzieć o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia (art. 442¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, z późn. zm.), chyba że szkoda wynikła ze zbrodni lub przestępstwa. Trzyletni okres przedawnienia stanowi standard ogólnie akceptowalny na gruncie prawa cywilnego. Proponowana zmiana zmierza do zachowania spójności systemowej przepisów o przedawnieniu roszczeń.

Art. 618b § 3 k. p. k.

Świadkowi przysługuje zwrot zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Wynagrodzenie za utracony zarobek lub dochód za każdy dzień udziału w czynnościach postępowania przyznaje się świadkowi w wysokości jego przeciętnego dziennego zarobku lub dochodu. W przypadku świadka pozostającego w stosunku pracy przeciętny dzienny utracony zarobek oblicza się według zasad obowiązujących przy ustalaniu należnego pracownikowi ekwiwalentu pieniężnego za urlop.

Obecnie górną granicę należności, o których mowa w § 2, stanowi równowartość 4,6% kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, której wysokość, ustaloną według odrębnych zasad, określa ustawa budżetowa. W przypadku gdy ogłoszenie ustawy budżetowej nastąpi po dniu 1 stycznia roku, którego dotyczy ustawa budżetowa, podstawę obliczenia należności za okres od 1 stycznia do dnia ogłoszenia ustawy budżetowej stanowi kwota bazowa w wysokości obowiązującej w grudniu roku poprzedniego. Proponuje się, aby górną granicę należności, o których mowa w § 2, stanowiła równowartość 12% kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, której wysokość, ustaloną według odrębnych zasad, określa ustawa budżetowa.

Art. 666 § 1 k.p.k.

Projektowana zmiana związana jest z dostosowaniem katalogu przestępstw wskazanym w tym przepisie do regulacji zawartej w projektowanym art. 259 § 3 k.p.k., zgodnie z którym tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat.

Zmiany w ustawie z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (z art. 119 § 1 k.w., 120 § 1 k.w., 122 § 1 i § 2 k.w., 124 § 1 k.w oraz art. 130 § 1 i § 1a)

Proponuje się, by wyłączenie z zakresu zastosowania normy sankcjonującej wynikającej z art. 119 k.w., 120 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. czynów zabronionych, których wartość przedmiotu czynności wykonawczej lub wartość wyrządzonej szkody przekracza 800 złotych, nastąpiło przez wykorzystanie konstrukcji przewidzianej w art. 130 § 1 k.w. Przepis ten opisuje przypadki, w których nie stosuje się art. 119 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. Proponuje się zatem dodanie do niego kolejnego punktu (pkt 3), zgodnie z którym wskazane powyżej regulacje nie znajdują zastosowania, jeżeli wartość rzeczy lub mienia, o których mowa w tych przepisach, przekracza 800 złotych.

Artykuł 130 § 1 k.w. nie odwołuje się do art. 120 k.w., który także objęty jest kontrawencjonalizacją. W związku z tym konieczne jest dodanie do art. 130 § 1a k.w. w brzmieniu „Przepisu art. 120 nie stosuje się, jeżeli wartość drzewa, o którym mowa w tym przepisie, przekracza 800 złotych”.

Ponieważ próg kontrawencjonalizacji zawarty został w art. 130 k.w., należało zmienić dotychczasowe brzmienie art. 119 k.w., 120 k.w., 122 k.w. i 124 k.w. przez usunięcie z tych przepisów odniesienia do wartości rzeczy, mienia lub wyrządzonej szkody.

Zmiany w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (art. 60 § 3 k.k., art. 259b k.k., art. 305 § 1 i §2 k.k.)

W art. 60 § 3 k.k. przewidziano powrót do rozwiązania sprzed dnia 1 października 2023 r., czyli że decyzja o zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nawet możliwość warunkowego zawieszenia jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawnił on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia, będzie pozostawała w gestii sądu. W następstwie zmiany możliwym będzie zastosowanie wobec sprawcy nadzwyczajnego złagodzenia kary lub orzeczenie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania zarówno na wniosek prokuratora, jak i z urzędu, gdy sąd dojdzie do przekonania materializacji przesłanek, o jakich mowa w art. 60 § 3 k.k.

W art. 259b k.k., analogicznie jak w przypadku nowelizowanego art. 60 § 3 k.k., zwrot „Na wniosek prokuratora sąd stosuje” proponuje się zastąpić wyrazami „Sąd może zastosować”. Odstępuje się zatem od związania sądu wnioskiem prokuratora co do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz warunkowego zawieszenia jej wykonania. Ulega zwiększeniu swoboda sądu w decydowaniu o kształcie sankcji karnej, gdy

wystąpią okoliczności uzasadniające redukcję kary bądź możliwość warunkowego zawieszenia jej wykonania.

Na zasadzie wyjątku projekt wprowadza zagrożenie surowsze w art. 305 k.k. (przestępstwo utrudniania przetargu publicznego). Od początku obowiązywania Kodeksu karnego jest ono zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3. Uznaje się, że jest to sankcja zbyt łagodna, zwłaszcza w dobie intensywnego rozporządzania finansowymi środkami unijnymi (m.in. KPO). Instytucja przetargu publicznego powinna korzystać ze wzmożonej ochrony karnoprawnej. Ponadto należy wskazać, że obecne zagrożenie nie jest spójne z innymi zagrożeniami (np. przestępstwo wyłudzenia dotacji lub subwencji z art. 297 k.k. jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat). Proponowana zmiana art. 305 § 2 k.k. ma charakter redakcyjny i czysto dostosowawczy – jest konsekwencją zmiany ustawowego zagrożenia za przestępstwo stypizowane w art. 305 § 1 k.k. na takie samo jak przewidziane we wspomnianym przepisie.

Zmiany w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (art. 8a § 2 k.k.w., art. 9 § 5–8 k.k.w., art. 22 § 2a k.k.w., art. 43le § 3 k.k.w., art. 43lj § 1a k.k.w. oraz art. 43llb § 3 k.k.w., art. 160 § 6 k.k.w., art. 161 § 1 k.k.w., art. 215 § 1 k.k.w. oraz art. 217b § 1a k.k.w.)

Dotychczas zgodnie z art. 8a § 2 k.k.w. korespondencja skazanego pozbawionego wolności z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym nie podlega cenzurze, nadzorowi oraz zatrzymaniu i powinna być bezzwłocznie przekazywana do adresata. Stosowało się przepisy art. 73 § 3 i 4 oraz art. 225 § 3 Kodeksu postępowania karnego. Proponuje się, aby zastosowanie miał tylko art. 225 § 3 Kodeksu postępowania karnego. Projektowana zmiana art. 8a § 2 k.k.w. stanowi konsekwencję uchylecia art. 73 § 3 i 4 k.p.k.

Przepisy art. 9 § 5–8 k.k.w. określają zasady postępowania w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, którego dotyczy wnioski o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym, jeżeli wstrzymanie wykonania takiego orzeczenia skutkowałoby zwolnieniem skazanego z aresztu śledczego lub zakładu karnego. Uregulowania te przewidują dość szerokie uprawnienia prokuratora w takim postępowaniu. Po pierwsze, prokurator ma prawo wziąć udział w posiedzeniu, co oznacza konieczność jego wyznaczenia przez sąd i zawiadomienia prokuratora. Po drugie, prokurator swoim sprzeciwem co do postanowienia o wstrzymaniu wykonania orzeczenia powoduje, że postanowienie takie staje się wykonalne dopiero po

uprawomocnieniu. Po trzecie, prokuratorowi przysługuje zażalenie na postanowienie o wstrzymaniu wykonania orzeczenia.

Konieczność wyznaczenia posiedzenia celem umożliwienia prokuratorowi wzięcia w nim udziału na gruncie art. 9 § 5 k.k.w. powoduje, że postępowanie, które z natury rzeczy winno toczyć się sprawnie, takim nie jest. Nadto o wykonalności orzeczenia winien decydować sąd lub ustawodawca, a nie prokurator swoim sprzeciwem, zwłaszcza że przesłanki złożenia takiego sprzeciwu nie są w żaden sposób sprecyzowane, a więc może on być składany na zasadzie pełnej dowolności, nawet bez merytorycznego uzasadniania, uniemożliwiając opuszczenie przez skazanego zakładu karnego lub aresztu śledczego. W tej sytuacji, mimo decyzji sądu o wstrzymaniu wykonania orzeczenia, to prokurator swoim sprzeciwem decyduje o kontynuacji pozbawienia wolności do chwili uprawomocnienia się postanowienia o wstrzymaniu wykonaniu orzeczenia. Ponadto, przyznanie prokuratorowi prawa do złożenia zażalenia na postanowienie o wstrzymaniu wykonania orzeczenia oraz nieprzyznanie skazanemu prawa do złożenia zażalenia na postanowienie o odmowie wstrzymania wykonania orzeczenia, stanowi przejaw zachwiania równowagi stron postępowania wykonawczego przed sądem i przewagi prokuratora w tym zakresie. Jest to pozbawione podstaw, zwłaszcza, że prokurator nie jest organem postępowania wykonawczego, jak na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego z 1969 r., tylko stroną postępowania przed sądem, podobnie jak skazany.

Ze wskazanych powodów proponuje się uchylenie art. 9 § 5–6 k.k.w. Takie posunięcie usprawni postępowanie w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, a nadto przywraca równowagę stron postępowania na tym etapie.

W art. 22 k.k.w. projektuje się uchylenie § 2a, który przewiduje, że udział prokuratora w posiedzeniu jest obowiązkowy, jeżeli ustawa tak stanowi.

Przepis ten stanowi oczywiste superfluum ustawodawcze, wszak udział prokuratora i tak będzie obowiązkowy, jeśli obligować go będzie do tego norma szczególna.

Projektowana zmiana art. 43le § 3 k.k.w. sprowadza się do przekształcenia obowiązkowego udziału prokuratora w posiedzeniu w udział fakultatywny. Jest ona konsekwencją projektowanej nowelizacji art. 22 § 2a k.k.w.

Przepisy art. 43lj § 1a k.k.w. oraz art. 43llb § 3 k.k.w przewidują możliwość złożenia sprzeciwu przez prokuratora w przypadku zezwolenia na odbywanie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, który powoduje, że odpowiednio postanowienie sądu penitencjarnego oraz decyzja komisji penitencjarnej stają się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu.

W zakresie projektowanych zmian aktualne pozostają argumenty przywołane przy uzasadnieniu zmiany art. 9 § 6 k.k.w.

Projektowana nowelizacja art. 160 § 6 k.k.w. stanowi konsekwencję zmiany art. 22 § 2a k.k.w., eliminując obowiązkowy udział prokuratora w posiedzeniach sądu w postępowaniu wykonawczym.

Projektowana zmiana art. 161 § 1 k.k.w. sprowadza się do przekształcenia obowiązkowego udziału prokuratora w posiedzeniu w udział fakultatywny. Jest ona konsekwencją projektowanej nowelizacji art. 22 § 2a k.k.w.

Proponuje się w art. 215, zgodnie z którym tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania tymczasowo aresztowanego przed tym Trybunałem, podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie, wykreślenie regulacji, zgodnie z którą jeżeli organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, zastrzeże przy widzeniu obecność swoją lub osoby upoważnionej - widzenie odbywa się w sposób wskazany przez ten organ.

Zmiana zaproponowana w art. 217b § 1a k.k.w. sprowadza się do objęcia treścią tego przepisu każdego obrońcy i każdego pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, a nie tylko obrońcy, który został ustanowiony lub wyznaczony w sprawie, w której stosuje się tymczasowe aresztowanie. Poszerzenie regulacji ma na celu wzmocnienie ochrony tajemnicy obrończej oraz tajemnicy, którą związany jest pełnomocnik niezależnie od tego, w jakiej sprawie został ustanowiony lub wyznaczony, ale reprezentuje sprawcę, który jest tymczasowo aresztowany. Proponowana zmiana stanowi powrót do rozwiązania przyjętego na podstawie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r.

Zmiany w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (art. 35 ust. 3)

Projektowana zmiana art. 35 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2023 r. poz. 1580, późn. zm.) ma charakter materialnoprawny. Polega ona na uregulowaniu wprost możliwości przepadku zwierzęcia, w sprawach o przestępstwa określone w tym przepisie, jeżeli sprawca nie jest jego właścicielem. Na możliwość orzeczenia przepadku zwierzęcia, które nie stanowi własności sprawcy wskazywano również na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z dnia 23 stycznia 2023 r. (II.7202.1.2019.MH) wskazywał, że „w orzecznictwie sądów powszechnych pojawiła się linia orzecznicza, zgodnie

z którą w przypadku wydania wyroku skazującego, możliwe (a nawet konieczne) jest orzeczenie przepadku zwierzęcia także, jeśli sprawca znęcania nie jest jego właścicielem, np. zwierzę należy do osoby prawnej, której sprawca jest pracownikiem lub współnikiem. Wykładnię taką należy uznać za dopuszczalną. Podkreślenia wymaga bowiem, iż normę art. 35 ust. 3 u.o.z. interpretować należy w świetle art. 1 ust. 2 tejże ustawy, który do zwierząt, w zakresie odrębnie nieuregulowanym, nakazuje odpowiednio stosować przepisy dotyczące rzeczy. (...). Z kolei pozostawienie przez sąd zwierzęcia pod „opieką” osoby, która się nad nim znęca (nawet jeśli nie jest ona formalnie właścicielem) byłoby nie do pogodzenia z normami wyrażonymi w art. 1 ust. 1 oraz art. 5 u.o.z. nakazującymi poszanowanie, opiekę i ochronę zwierząt oraz ich humanitarne traktowanie”.

Ponieważ proponowana wykładnia, jak wskazał sam Rzecznik Praw Obywatelskich, jest „nieoczywista”, za pożądane uznano dokonanie zmiany art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, aby nie pozostawiać wątpliwości, że w sytuacji takiej orzeczenie przepadku jest w istocie możliwe. Projektowana zmiana wskazuje, że jeżeli sprawca nie jest właścicielem zwierzęcia, sąd może orzec jego przepadek. Zmiana ta oddaje zatem w ręce sądu decyzję o możliwości orzeczenia przepadku w sytuacji, gdy sprawca znęca się nad zwierzęciem, które do niego nie należy. Taka regulacja pozwala uniknąć sytuacji, w której zwierzę będzie w przyszłości narażone na ponowne popełnienie względem niego przestępstwa, o którym mowa w art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt.

Zmiany w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze

Przepisy art. 115c ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz art. 158b ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze stanowią, że dowody uzyskane do celów postępowania karnego w trybie określonym w art. 168b, art. 237 lub art. 237a k.p.k. lub uzyskane w wyniku stosowania kontroli operacyjnej mogą zostać wykorzystane w postępowaniu dyscyplinarnym.

Ukształtowane przez ustawodawcę brzmienie wskazanych przepisów rodzi konieczność refleksji nad zasadnością ich dalszego stosowania w postępowaniach dyscyplinarnych, regulowanych wymienionymi wyżej ustawami ustrojowymi.

Stosowanie dowodów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnych lub podsłuchu procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym można uznać za co najmniej kontrowersyjne w świetle orzecznictwa sądów krajowych oraz trybunałów europejskich. W ocenie projektodawcy

nie wydaje się za zasadne stosowanie dowodów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnych lub podsłuchu procesowego na potrzeby ustalenia dopuszczenia się deliktów dyscyplinarnych przez sędziów i prokuratorów. W przypadku czynów wyczerpujących znamiona przestępstw właściwym forum do ukarania sprawcy pozostaje przede wszystkim postępowanie karne. W takim postępowaniu istnieje możliwość orzeczenia zakazu wykonywania zawodu sędziego lub prokuratora. Prawomocne orzeczenie przez sąd środka karnego w postaci pozbawienia praw publicznych lub zakazu zajmowania stanowiska sędziego pociąga za sobą, z mocy prawa, utratę urzędu i stanowiska sędziego (art. 68 § 2 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych). Odpowiednio w art. 93 § 4 ustawy – Prawo o prokuraturze wskazano, że prawomocny wyrok sądu skazujący prokuratora za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub orzekający wobec prokuratora środek karny pozbawienia praw publicznych, zakaz zajmowania stanowiska prokuratora, degradację lub wydalenie z zawodowej służby wojskowej, powodują z mocy prawa utratę stanowiska prokuratora.

Wskazane przepisy zapewniają możliwość usunięcia sędziego lub prokuratora z zawodu już w postępowaniu karnym. Ograniczenia dowodowe w postępowaniach dyscyplinarnych nie oznaczają zatem możliwości bezkarności przedstawicieli tych zawodów zaufania publicznego za popełnienie najpoważniejszych czynów zabronionych, jakimi są przestępstwa.

W odniesieniu do projektowanych zmian polegających na uchyleniu art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz art. 158b ustawy – Prawo o prokuraturze, projektodawca przewidział bezpośrednie działanie nowej ustawy od daty jej wejścia w życie. To oznacza, że usankcjonowana wejściem w życie projektowanej ustawy okoliczność uchylenia ww. przepisów ustrojowych będzie również musiała zostać uwzględniona przez organy stosujące prawo co do stosunków zaistniałych wcześniej.

Projektowana zmiana art. 70 § 1 ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych jest konsekwencją projektowanego uchylenia art. 115c ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Zmiany w ustawie z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (art. 122 w § 2, art. 132a oraz art. 153§1)

Proponuje się, aby w wypadkach określonych w art. 131 można było także dokonać tymczasowego zajęcia mienia ruchomego osoby, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przez nią przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, jeżeli zachodzi obawa usunięcia tego mienia (art. 132a.).

Z kolei zgodnie z projektowanym w art. 153 § postępowanie przygotowawcze w sprawie o przestępstwo skarbowe powinno być zakończone w ciągu 3 miesięcy. W razie niezakończenia postępowania w tym terminie organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, prokurator nadzorujący postępowanie, a gdy postępowanie prowadzi prokurator – prokurator bezpośrednio przełożony mogą przedłużyć je na dalszy czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż rok. W szczególnie uzasadnionych wypadkach organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, a gdy postępowanie prowadzi lub nadzoruje prokurator – prokurator bezpośrednio przełożony mogą przedłużyć okres postępowania na dalszy czas oznaczony.

Projektowana zmiana art. 122 § 2 k.k.s. jest konsekwencją uchylecia w art. 73 k.p.k.

Zmiany w ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (art. 20 § 3 k.p.w., art. 39 § 1a k.p.w., art. 41 § 4 k.p.w., art. 46 § 4 k.p.w., art. 101 § 1a, § 1b, § 1c i § 4 k.p.w., art. 115 § 2 k.p.w.)

Projektowana zmiana art. 20 § 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia ma charakter wynikowy w związku z dodaniem art. 72 § 2a i 4 k.p.k.

W projektowanym art. 39 § 1a k.p.w. dodano przepis stanowiący odpowiednik art. 168a k.p.k. ponieważ potrzeba zachowania standardów konstytucyjnych występuje również na gruncie prawa wykroczeń.

W projektowanym art. 41 § 4 k.p.w. wskazano, że sąd nie może zwolnić od obowiązku zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej statystycznej lub tłumacza przysięgłego oraz tajemnicy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Brak jest dostatecznych argumentów, aby wyłączenie zawarte w tym przepisie miało dotyczyć tylko tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu adwokata, radcy prawnego, lekarza lub dziennikarza czy tajemnicy statystycznej, jak to ma miejsce obecnie.

Konsekwencją projektowanej zmiany art. 73 k.p.k. jest proponowane wyeliminowanie w art. 46 § 4 k.p.w. możliwości obecności zatrzymującego przy rozmowie zatrzymanego z radcą prawnym lub adwokatem.

Projektowana zmiana art. 101 § 1a k.p.w. dotyczy uaktualnienia powołanego w zdaniu drugim tego przepisu odesłania do przepisu art. 96 § 1–1b k.p.w. określającego maksymalną wysokość grzywny, jaką można nałożyć w postępowaniu mandatowym za określone

wykroczenia. Przepis ten został w takim brzmieniu ukształtowany ustawą z dnia 20 lutego 2015 r., która w tym zakresie weszła w życie w dniu 4 kwietnia 2015 r.

Zauważyć jednak trzeba, że obecnie w wyniku dokonanych nowelizacji art. 96 k.p.w. został on rozszerzony o kolejne jednostki redakcyjne (art. 96 § 1–1d k.p.w.) określające przypadki i wysokość grzywny nakładanej w postępowaniu mandatowym prowadzonym przez uprawnione organy, co nie wpłynęło na zmianę dostosowawczą art. 101 § 1a k.p.w.

W aktualnie obowiązującym brzmieniu art. 96 k.p.w. zawiera także:

1. § 1ba i § 1bb dodane ustawą z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o zatrudnianiu pracowników tymczasowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 962), która weszła w życie z dniem 1 czerwca 2017 r.;

2. § 1bc dodany ustawą z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz. U. poz. 305), która weszła w życie z dniem 1 marca 2018 r.;

3. § 1bd dodany ustawą z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem Covid-19 (Dz. U. poz. 2112, z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 29 listopada 2020 r.;

4. § 1d dodany ustawą z dnia 2 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2328), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2022 r.

Dodane przepisy, tj. art. 96 § 1ba, § 1bb, § 1bc, § 1bd i § 1d k.p.w., także określają maksymalną wysokość grzywny, jaką można nałożyć w postępowaniu mandatowym za określone w nich wykroczenia. Zasadna jest zatem nowelizacja art. 101 § 1a zdanie drugie k.p.w. przez zmianę zapisu odnośnie do przepisów określających wysokość grzywny, którą można nałożyć w postępowaniu mandatowym z art. 96 § 1–1b k.p.w. na art. 96 § 1–1d k.p.w.

Projektowana zmiana art. 101 § 1b k.p.w. ma na celu rozszerzenie przesłanek pozwalających na uchylenie prawomocnego mandatu karnego.

Aktualnie ustawodawca w art. 101 k.p.w. przewidział siedem przesłanek, przy spełnieniu których może dojść do uchylenia prawomocnego mandatu karnego, tj. gdy:

1. grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie (chodzi o ustalenie, że zachowanie danej osoby jest prawnie irrelewantne, względnie gdy należy je zakwalifikować jako przestępstwo albo jako przestępstwo lub wykroczenie skarbowe);
2. grzywnę nałożono na osobę, która popełniła czyn zabroniony przed ukończeniem 17 lat;

3. ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia wykroczenia (w tym przypadku chodzi o sytuację obrony koniecznej (art. 15 k.w.), stanu wyższej konieczności (16 § 1 k.w.) oraz niepoczytalności (17 § 1 k.w.);
4. grzywnę nałożono wbrew zakazom określonym w art. 96 § 2 k.p.w. (tj. wówczas, gdy za wykroczenie należałoby orzec środek karny oraz gdy zachodzi idealny zbieg wykroczenia i przestępstwa);
5. grzywnę nałożono w wysokości wyższej, niż wynika to z art. 96 § 1–1b k.p.w.;
6. Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego została nałożona grzywna tym mandatem;
7. potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską.

Zauważyć należy, że nie jest dopuszczalne wznowienie postępowania mandatowego (art. 113 § 1 k.p.w. *a contrario*). Katalog przesłanek ingerencji sądu co do uchylenia prawomocnego mandatu karnego, określony obecnie w treści art. 101 k.p.w. powoduje, że pominięcie w dotychczasowym rozwiązaniu objętych projektem przypadków uchylenia mandatu karnego prowadzi do faktycznego braku kontroli sądowej w tym zakresie.

Zdaniem projektodawcy art. 101 k.p.w. nie powinien różnicować przesłanek do wznowienia postępowania mandatowego względem przesłanek do wznowienia postępowania sądowego w sprawach o wykroczenia, przewidzianych w art. 113 § 1 k.p.w., na mocy którego art. 540 k.p.k. stosuje się odpowiednio.

Z art. 540 § 1 k.p.k. wynika m.in., że postępowanie sądowe zakończone prawomocnym orzeczeniem wznowia się, jeżeli w związku z postępowaniem dopuszczono się przestępstwa, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść orzeczenia (pkt 1), po wydaniu orzeczenia ujawnią się nowe fakty lub dowody wskazujące na to, że skazany nie popełnił czynu albo czyn jego nie stanowił przestępstwa lub nie podlegał karze (pkt 2 lit. a). Zasadnym jest zatem ujęcie w treści art. 101 § 1b k.p.w. dodatkowych przesłanek uchylenia prawomocnego mandatu karnego, wskazanych w niniejszym projekcie.

Dodanie § 1c w art. 101 k.p.w. ma na celu określenie sposobu wykazywania podstawy uchylenia mandatu w postaci przesłanki *propter falsa*. W ocenie projektodawcy powinno to następować analogicznie jak w postępowaniu karnym przy tożsamej przesłance wznowienia postępowania.

Zmiana w § 4 jest zmianą konsekwencyjną, związaną z rozszerzeniem przesłanek uchylenia mandatu. Uchylenie mandatu w oparciu o przesłankę *propter nova* w założeniu

zawsze będzie następować na korzyść ukaranego. Z tego względu należało w odniesieniu do tej przesłanki zachować gwarancje wskazane w art. 101 § 4 k.p.w. Odmienne jest natomiast w przypadku uchylecia mandatu w oparciu o przesłankę *propter falsa*. W tym wypadku nawet złożenie wniosku o uchylecie mandatu przez ukaranego nie musi uzasadniać stosowania wobec niego gwarancji przewidzianej w art. 101 § 4 k.p.w., skoro to ukarany może być sprawcą czynu zabronionego o którym mowa w projektowanym art. 101 § 1b pkt 3 k.p.w.

Proponowane wydłużenie terminu przedawnienia w art. 115 § 2 k.p.w. jest konsekwencją projektowanej zmiany art. 555 k.p.k. Różnicowanie wskazanych terminów przewidzianych w Kodeksie postępowania karnego i Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia nie znajduje uzasadnienia.

Zmiany w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (art. 86 ust. 3)

Zmiana przewidziana w art. 86 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych znajduje analogiczne uzasadnienie jak zmiana art. 618b § 3 k.p.k.

Zmiany w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (art. 4 ust. 1)

Projektowana zmiana w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. poz. 1430) polegająca na uchyleniu art. 4 ust. 1 tej ustawy wiąże się z potrzebą pełnego dostosowania polskiego prawodawstwa do przepisów prawa europejskiego. W wyroku TSUE z dnia 24 czerwca 2019 r. w sprawie C-573/17 *Popławski (II)* wskazano, że „artykuł 28 ust. 2 decyzji ramowej Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że oświadczenie złożone przez państwo członkowskie na podstawie tego przepisu, po przyjęciu rzeczony decyzji ramowej, nie może wywierać skutków prawnych”.

Wskazana decyzja ramowa przewiduje wzajemne uznawanie prawomocnych kar pozbawienia wolności przez państwa członkowskie Unii Europejskiej. Implementację decyzji ramowej do prawa polskiego stanowią Rozdziały 66f i 66g k.p.k. Możliwość zastosowania tych przepisów ogranicza jednak ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym. Na jej mocy do Kodeksu postępowania karnego dodano Rozdziały 66f i 66g k.p.k., lecz zgodnie z jej art. 4 ust. 1, ich zastosowanie jest wyłączone względem orzeczeń wydanych przed dniem 5 grudnia 2011 r.

Decyzja ramowa wskazuje, że państwa członkowskie mogą złożyć oświadczenie o niestosowaniu jej postanowień do orzeczeń wydanych przed określoną datą, nie późniejszą jednak niż właśnie dzień 5 grudnia 2011 r. Można je było jednak złożyć co do orzeczeń wydanych przed określoną datą „przy przyjęciu niniejszej decyzji ramowej przez Radę”.

Decyzja ramowa została przyjęta w dniu 27 listopada 2008 r. i w dniu 5 grudnia 2008 r. ogłoszona w dzienniku urzędowym UE. Tymczasem oświadczenie na podstawie art. 28 ust. 2 decyzji ramowej zostało przez Polskę złożone dopiero w 2011 r., a zatem nie rodzi skutków prawnych. Ponieważ sama decyzja ramowa nie zawiera innych przepisów, które ograniczałyby czasowy zakres jej zastosowania i wobec wadliwości oświadczenia złożonego przez Polskę w 2011 r., należy uznać, że nie ma przesłanek, aby takie ograniczenie istniało w polskim prawie.

Zmiany w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (art. 3 ust. 1 pkt 4, art. 10a, art. 16a i art. 27 ust. 1a i 2)

Zasadniczym założeniem, które legło u podstaw prac nad zmianami przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 r. poz. 21, z późn. zm.), dalej „ustawa z dnia 28 listopada 2014 r.”, jest pełna implementacja dyrektywy 2017/541 w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępująca decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniająca decyzję Rady 2005/671/WSiSW (Dz.U.U.E.L.2017.88.6 z dnia 2017.03.31). Głównym celem projektowanych zmian jest wprowadzenie w krajowym ustawodawstwie przejrzystego mechanizmu zapewniającego wsparcie pokrzywdzonym, które musi być udzielone bezpośrednio po ataku terrorystycznym.

Projektowany przepis art. 3 ust. 1 lit. 4 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. przewiduje jako jeden z możliwych środków ochrony, zapewnienie systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym.

W projektowanym art. 10a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. zdefiniowano system wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym, który powinien obejmować:

- 1) ocenę szczególnych potrzeb pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym dokonywaną bezpośrednio po zdarzeniu o charakterze terrorystycznym;
- 2) udzielanie informacji pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym i ich rodzinom, w sposób jasny i zrozumiały, przez organy wskazane w art. 16a ust. 2;
- 3) zapewnienie pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym natychmiastowej pomocy psychologicznej i wsparcia emocjonalnego bezpośrednio po zdarzeniu o charakterze terrorystycznym;
- 4) koordynację współpracy między jednostkami administracji publicznej oraz organizacjami pozarządowymi udzielającymi pomocy pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym.

Z kolei projektowany przepis art. 16a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. przewiduje udzielenie pomocy pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym bezpośrednio po popełnieniu czynu zabronionego i tak długo jak będzie ona konieczna. W ramach krajowej infrastruktury służącej reagowaniu w sytuacjach kryzysowych podejmowane powinny być kompleksowe działania w odpowiedzi na szczególne potrzeby pokrzywdzonych/ofiar bezpośrednio po ataku terrorystycznym i tak długo, jak będzie to konieczne. Wyznaczenie jednostki Policji odpowiedzialnej za koordynację wsparcia dla pomocy pokrzywdzonym przestępstwami o charakterze terrorystycznym ma na celu zapewnienie spójności i skuteczności działań podejmowanych przez państwo. Policja, jako służba posiadająca szerokie kompetencje w zakresie ochrony bezpieczeństwa publicznego i wsparcia ofiar, jest właściwą instytucją do pełnienia tej roli.

Pomoc powinna być dostosowana indywidualnie, zgodnie z potrzebami danej osoby. Istotne jest, by taka pomoc nie była ograniczona czasowo i udzielana tak długo, jak będzie to konieczne. Jednocześnie, właściwa jednostka policji koordynująca działania, w ramach pomocy pokrzywdzonym atakiem terrorystycznym, powinna zapewnić dostępność do informacji i pouczeń pokrzywdzonych, a także dostępność doradztwa psychologicznego wskutek doznanego urazu psychicznego, realizowanego przez ośrodek wsparcia kryzysowego dla pokrzywdzonych i członków ich rodzin, który będzie udzielał natychmiastowej pomocy psychologicznej i zapewniał wsparcie emocjonalne.

Pokrzywdzeni przestępstwem terrorystycznym powinni mieć również dostęp do informacji na temat swoich praw jako ofiary, dostępnych usług wsparcia oraz systemów

odszkodowań w państwie członkowskim, w którym zostało popełnione dane przestępstwo terrorystyczne. Służby udzielające wsparcia powinny uwzględniać fakt, że szczególne potrzeby pokrzywdzonych przestępstwem terrorystycznym mogą się zmieniać wraz z upływem czasu, co ma prowadzić w konsekwencji do aktualizacji zakresu udzielonego wsparcia. Jednocześnie taka pomoc ma stanowić uzupełnienie w stosunku do ewentualnych roszczeń odszkodowawczych.

Projektowany przepis art. 16a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. wpisuje się również w wymóg zapewnienia kompleksowej reakcji państwa w sytuacjach kryzysowych oraz tworzenia spójnych mechanizmów współpracy między różnymi organami i instytucjami odpowiedzialnymi za wsparcie pokrzywdzonych.

Określenie w projekcie systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym można wzorować na brzmieniu motywu 29 o art. 24 ust. 3 dyrektywy 2017/541. Wsparcie powinno obejmować w szczególności indywidualną ocenę potrzeb. Powinna ona obejmować zarówno potrzeby psychologiczne, jak i materialne, zdrowotne czy społeczne. Pomoc nie powinna być ograniczona wyłącznie do okresu bezpośrednio po ataku. Wsparcie powinno być dostępne bez cenzury czasowej a jedynym uwarunkowaniem powinny być potrzeby pokrzywdzonego. W kontekście projektowanych zmian należy podkreślić konieczność ścisłej współpracy między jednostkami administracji publicznej, Policją oraz organizacjami pozarządowymi, aby zapewnić wsparcie jak najbardziej dostosowane do indywidualnych potrzeb pokrzywdzonych. Istotne jest również stworzenie jasnych wytycznych dotyczących procedur współdziałania oraz standardów udzielania pomocy, co umożliwi szybkie i skuteczne reagowanie w sytuacjach kryzysowych.

W projektowanym przepisie art. 27 ust. 1a ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. określono maksymalny limit wydatków budżetu państwa, będący skutkiem finansowym ustawy w latach 2025–2034.

Projektowana zmiana art. 27 ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. ma charakter wynikowy w związku z dodaniem ust. 1a w tym przepisie i ma na celu wskazanie organu monitorującego zaplanowane na kolejne lata wydatki.

Zmiany w ustawie z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (art. 72)

W ocenie projektodawcy w art. 72 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa należy dookreślić, że znaczne zaostrezenie odpowiedzialności karnej, jakie wprowadza wskazana

ustawa dotyczyć powinna czynów popełnionych w czasie i w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy. Brak takiego związku powoduje, że wzmożony reżim odpowiedzialności karnej nie znajduje uzasadnienia.

Zmiany w ustawie z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (art. 37 ust. 7)

Projektowana zmiana art. 37 ust. 7 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich polega na zastąpieniu odesłania do art. 517j § 1 k.p.k. i przepisów wydanych na podstawie art. 517j § 2 k.p.k. odesłaniem do art. 245 § 2 k.p.k. oraz przepisów wydanych na podstawie art. 245 § 5 k.p.k. Proponowana zmiana stanowi konsekwencję zmian wprowadzonych w Kodeksie postępowania karnego.

Przepisy przejściowe zostały zawarte w art. 15 – art. 30 projektu ustawy

Planuje się, że ustawa wejdzie w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia. Przyjęte w projekcie *vacatio legis* uwzględnia z jednej strony pilny charakter projektowanych zmian a z drugiej strony uwzględnia konieczność zapoznania się z treścią ustawy szerokiego kręgu adresatów. Wzięto również pod uwagę konieczność przygotowania organów postępowania przygotowawczego do stworzenia warunków technicznych do realizacji obowiązku z art. 147 § 2a k.p.k.

Skutki społeczne, finansowe i gospodarcze wprowadzenia ustawy, w tym wpływ na mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców

Dane przedstawione poniżej zostały zaczerpnięte z oceny skutków regulacji rządowego projektu **ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1600)**.

Skutki społeczne

W wymiarze społecznym ustawa wiąże się przede wszystkim ze wzmocnieniem gwarancji procesowych uczestników postępowania karnego, w tym zwłaszcza osób znajdujących się w szczególnej sytuacji procesowej. Projektowane rozwiązania służą dostosowaniu procedury karnej do standardów konstytucyjnych i międzynarodowych, a ich podstawowym skutkiem społecznym ma być zwiększenie poziomu ochrony praw jednostki w postępowaniu karnym.

Do najważniejszych skutków społecznych należy zaliczyć rozszerzenie dostępu do bezpłatnej pomocy tłumacza dla osób niewładających w wystarczającym stopniu językiem polskim, a także dla osób głuchych i niemych. Dotyczy to nie tylko udziału tłumacza w czynnościach procesowych, lecz także tłumaczenia dokumentów, co w założeniu ma wzmacniać realność prawa do obrony i przeciwdziałać sytuacjom, w których formalne uprawnienia procesowe nie przekładają się na rzeczywistą możliwość korzystania z nich przez zainteresowanego.

Projekt przewiduje również istotne wzmocnienie gwarancji procesowych dzieci i osób młodocianych. Szczególne znaczenie ma tu obowiązkowy udział obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, a także przy jego okazaniu. Rozwiązania te należy oceniać jako ukierunkowane na zapewnienie wyższego standardu ochrony osób szczególnie wrażliwych, które z uwagi na wiek nie są w stanie samodzielnie i w pełni efektywnie korzystać z instrumentów procesowych.

Istotny społecznie jest także kierunek zmian związanych z uporządkowaniem dostępu do obrońcy, w tym na etapie zatrzymania. Wprowadzenie mechanizmów organizacyjnych, takich jak dyżury obrońców oraz bardziej jednoznaczne zasady wyznaczania obrońcy z urzędu, ma prowadzić do zwiększenia realności prawa do obrony od najwcześniejszego etapu postępowania.

Z punktu widzenia skutków społecznych nie można jednak pominąć ryzyk związanych z wykonaniem projektowanych rozwiązań. Wprowadzenie dodatkowych gwarancji procesowych wymaga bowiem zapewnienia realnych zasobów organizacyjnych i kadrowych, w szczególności dostępności tłumaczy, obrońców oraz sprawnej organizacji czynności procesowych. W przeciwnym razie normatywne wzmocnienie gwarancji może prowadzić do wydłużenia postępowań, trudności organizacyjnych i ograniczenia sprawności działania organów procesowych. Oznacza to, że pozytywny społeczny efekt projektowanej regulacji zależy w istotnym stopniu od zdolności państwa do zapewnienia odpowiedniego zaplecza wykonawczego.

Skutki finansowe

Projekt ustawy wiąże się z dodatkowymi skutkami finansowymi dla sektora finansów publicznych, przy czym stopień szczegółowości oraz precyzji oszacowania tych skutków nie jest jednolity we wszystkich obszarach objętych regulacją. Najpełniej określone zostały skutki po stronie części 42 budżetu państwa, obejmującej Policję oraz Straż Graniczną. Jednocześnie przewidziano również dodatkowe skutki finansowe po stronie sądów powszechnych,

Prokuratury oraz Krajowej Administracji Skarbowej, przy czym w części tych obszarów wskazano ograniczoną dostępność danych niezbędnych do pełnego oszacowania skutków.

W odniesieniu do Policji oraz Straży Granicznej przewidziano dodatkowe limity wydatków w latach 2025–2034. Łączna wartość skutków finansowych w tym obszarze wynosi około 162,19 mln zł w cenach stałych z 2025 r., z czego około 145,34 mln zł przypada na Policję, a około 16,85 mln zł na Straż Graniczną.

W przypadku Policji wskazano roczne limity wydatków w latach 2025–2034, przy czym w 2025 r. założono pokrycie skutków finansowych w ramach istniejących limitów wydatków, przez przesunięcia środków z innych zadań. W kolejnych latach limity te wynoszą odpowiednio: 10 735 660 zł w 2026 r., 12 141 760 zł w 2027 r., 13 736 691 zł w 2028 r., 15 357 278 zł w 2029 r., 17 182 000 zł w 2030 r., 18 340 000 zł w 2031 r., 18 800 000 zł w 2032 r., 19 270 000 zł w 2033 r. oraz 19 750 000 zł w 2034 r. Jednocześnie nie przedstawiono szczegółowego rozbicia tych kosztów na poszczególne komponenty, mimo że całkowita wartość skutków po stronie Policji stanowi zasadniczą część łącznych obciążeń przewidzianych dla części 42 budżetu państwa.

W przypadku Straży Granicznej również przyjęto, że w 2025 r. skutki finansowe zostaną pokryte w ramach obecnych limitów wydatków, natomiast od 2026 r. przewidziano odrębne limity roczne w wysokości: 1 691 298 zł w 2026 r., 1 735 271 zł w 2027 r., 1 780 387 zł w 2028 r., 1 826 676 zł w 2029 r., 1 874 168 zł w 2030 r., 1 922 894 zł w 2031 r., 1 972 889 zł w 2032 r., 2 024 184 zł w 2033 r. oraz 2 062 692 zł w 2034 r. W tym przypadku przedstawiono także strukturę kosztów dla przykładowego roku 2026. Obejmują one:

- koszty pomocy obrońcy — 564 300 zł,
- koszty udziału tłumacza w czynnościach zatrzymania — 557 844 zł,
- koszty udziału tłumacza w czynnościach przesłuchania podejrzanego — 569 154 zł.

Łącznie daje to kwotę 1 691 298 zł, odpowiadającą przewidzianemu limitowi wydatków Straży Granicznej na rok 2026. W tej części skutki finansowe zostały zatem przedstawione w sposób bardziej przejrzysty, z rozróżnieniem podstawowych kategorii wydatków.

Dodatkowe skutki finansowe zostały również zidentyfikowane po stronie sądów powszechnych. W tym obszarze przewidziano przede wszystkim skutki związane z rozszerzeniem prawa do bezpłatnej pomocy tłumacza, zmianą limitu należności dla świadka z tytułu zwrotu utraconego zarobku lub dochodu, a także potencjalnym wzrostem kosztów obrony z urzędu na etapie sądowym. Stopień szczegółowości oszacowania tych skutków jest jednak ograniczony.

W zakresie zwrotu utraconych wynagrodzeń świadków i biegłych oszacowano dodatkowy roczny skutek finansowy na około 1 405 tys. zł, przy założeniu przyznawania należności w górnej granicy. Wyliczenie to ma zatem charakter prognostyczny i opiera się na określonym założeniu co do praktyki stosowania przepisów.

Wskazano również wariantowy koszt obrony z urzędu na etapie sądowym. Przy założeniu, że do fazy sądowej trafiałoby około 50% spraw, roczny koszt z tego tytułu wynosiłby około 7 682 tys. zł. Jednocześnie zaznaczono, że z uwagi na brak możliwości dokładnego oszacowania liczby spraw koszt ten nie został ujęty w zbiorczym zestawieniu skutków finansowych. Oznacza to, że po stronie sądów powszechnych występują skutki finansowe, które zostały zidentyfikowane co do kierunku i rzędu wielkości, lecz nie zostały ujęte w sposób pełny w zbiorczej prezentacji kosztów.

Dodatkowo wskazano również na skutki związane z rozszerzeniem prawa do bezpłatnej pomocy tłumacza, w tym tłumaczenia dokumentów dla oskarżonych i zatrzymanych niewładających w wystarczającym stopniu językiem polskim, a także dla osób głuchych i niemych. W tym zakresie zastrzeżono ograniczoną dostępność danych pozwalających na pełne oszacowanie kosztów, w szczególności brak informacji umożliwiających ustalenie rzeczywistej skali przypadków, w których konieczne będzie zapewnienie tłumaczenia.

Po stronie Prokuratury przewidziano dodatkowe skutki finansowe na poziomie około 4 302 tys. zł rocznie. Obejmują one:

- koszty nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu — około 1 300 tys. zł rocznie,
- koszty zwrotu utraconych wynagrodzeń świadków — około 2 182 zł rocznie,
- koszty bezpłatnej pomocy tłumacza dla oskarżonego i zatrzymanego — około 3 000 tys. zł rocznie.

Wskazano jednocześnie, że oszacowanie to ma charakter przybliżony, ze względu na brak pełnych danych dotyczących liczby spraw oraz liczby czynności, w których konieczne będzie zapewnienie dodatkowych gwarancji procesowych. Założono przy tym, że wydatki te zostaną zrealizowane w ramach limitu właściwej części budżetowej, bez konieczności ubiegania się o dodatkowe środki.

Po stronie Krajowej Administracji Skarbowej również przewidziano dodatkowe skutki finansowe. Obejmują one:

- wzrost kosztów pomocy prawnej z urzędu — około 2 160 000 zł rocznie,
- wzrost kosztów zapewnienia bezpłatnej pomocy tłumacza — około 350 000 zł rocznie,
- wzrost kosztów związanych ze zmianą limitu zwrotu utraconego wynagrodzenia świadka — około 20 130 zł rocznie.

Łącznie oznacza to dodatkowy roczny skutek finansowy na poziomie około 2,53 mln zł. Także w tym przypadku oszacowanie opiera się na przyjętych założeniach dotyczących liczby spraw i liczby uczestników czynności procesowych, a wydatki mają zostać pokryte w ramach istniejącego limitu właściwej części budżetowej.

Całościowa ocena skutków finansowych prowadzi do wniosku, że projekt ustawy powoduje istotne zwiększenie wydatków publicznych, jednak zakres i precyzja oszacowania tych skutków są zróżnicowane. Najpełniej przedstawione zostały skutki dla Policji i Straży Granicznej, dla których wskazano konkretne limity roczne w całym okresie 2025–2034. W odniesieniu do sądów powszechnych część skutków ma charakter szacunkowy albo wariantowy i nie została ujęta w sposób pełny w zbiorczej prezentacji kosztów. Podobnie po stronie Prokuratury i Krajowej Administracji Skarbowej przedstawiono roczne skutki finansowe, jednocześnie wskazując na ograniczoną dostępność danych, która wpływa na stopień pewności tych oszacowań.

Należy zatem przyjąć, że przedstawione wartości oddają zasadniczy kierunek oraz skalę dodatkowych obciążeń dla sektora finansów publicznych, ale nie wyczerpują całego ryzyka finansowego związanego z wdrożeniem ustawy. W szczególności należy liczyć się z możliwością niedoszacowania kosztów związanych z zapewnieniem tłumaczy oraz z finansowaniem obrony z urzędu na etapie sądowym. Dotyczy to zwłaszcza tych obszarów, w których przyjęto założenie realizacji nowych obowiązków w ramach istniejących limitów wydatków, bez jednoczesnego przedstawienia bardziej szczegółowego mechanizmu kompensacji tych obciążeń.

Podsumowując, projekt ustawy wiąże się z dodatkowymi skutkami finansowymi dla sektora finansów publicznych, obejmującymi w szczególności:

- wydatki w części 42 budżetu państwa na poziomie około 162,19 mln zł w latach 2025–2034,
- dodatkowe skutki finansowe po stronie Prokuratury na poziomie około 4,302 mln zł rocznie,
- dodatkowe skutki finansowe po stronie Krajowej Administracji Skarbowej na poziomie około 2,53 mln zł rocznie,
- dodatkowe skutki po stronie sądów powszechnych, które w części zostały oszacowane, a w części mają charakter wariantowy lub nie zostały ujęte w sposób pełny z uwagi na ograniczoną dostępność danych, w tym około 1,405 mln zł rocznie z tytułu zmiany należności dla świadków oraz około 7,682 mln zł rocznie jako wariantowy koszt obrony z urzędu na etapie sądowym.

Skutki gospodarcze

Projekt ustawy nie kształtuje bezpośrednio zasad prowadzenia działalności gospodarczej. Nie wprowadza nowych obowiązków administracyjnych dla przedsiębiorców, nie zmienia warunków wykonywania działalności ani nie nakłada nowych wymagań regulacyjnych na podmioty gospodarcze. Z tego względu jego bezpośredni wpływ gospodarczy należy ocenić jako ograniczony.

Nie wyłącza to jednak pośredniego oddziaływania ustawy na warunki funkcjonowania obrotu gospodarczego. Postępowanie karne, zwłaszcza w sprawach gospodarczych i skarbowych, wpływa bowiem na bezpieczeństwo obrotu, przewidywalność działania organów państwa oraz koszty funkcjonowania uczestników rynku. W tym sensie projekt może wywoływać pośrednie skutki gospodarcze.

Z jednej strony zwiększenie gwarancji procesowych może wzmacniać standard ochrony praw jednostki i jakość rozstrzygnięć, co w dłuższej perspektywie może mieć pozytywne znaczenie dla bezpieczeństwa prawnego. Z drugiej strony wzrost formalizacji czynności procesowych, konieczność zapewnienia obrońców i tłumaczy oraz ryzyko wydłużenia czasu trwania postępowań mogą pośrednio zwiększać koszty funkcjonowania systemu karnego i wpływać na warunki uczestnictwa w postępowaniach przez podmioty prywatne.

W tym znaczeniu skutki gospodarcze projektu mają charakter głównie pośredni i systemowy, a nie bezpośrednio regulacyjny.

Wpływ na mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców

Projekt nie zawiera rozwiązań adresowanych bezpośrednio do sektora mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców. Nie ustanawia nowych obowiązków formalnych, nie nakłada kosztów administracyjnych związanych z rozpoczęciem lub wykonywaniem działalności gospodarczej i nie różnicuje sytuacji przedsiębiorców ze względu na skalę prowadzonej działalności.

W konsekwencji wpływ ustawy na sektor MŚP nie ma charakteru bezpośredniego. Nie oznacza to jednak całkowitego braku oddziaływania. Małe i średnie przedsiębiorstwa funkcjonują w warunkach wysokiej wrażliwości na koszty czasu, koszty obsługi prawnej oraz wydłużenie czynności procesowych. Dotyczy to zwłaszcza spraw karnych skarbowych oraz spraw, w których przedsiębiorca występuje w charakterze podejrzanego, oskarżonego, świadka albo pokrzywdzonego.

W praktyce można wyróżnić dwa możliwe kierunki pośredniego oddziaływania na MŚP. Po pierwsze, zwiększenie dostępności pomocy prawnej z urzędu oraz pomocy tłumacza może w pewnej części przypadków oznaczać przesunięcie części kosztów ochrony prawnej z

podmiotów prywatnych na Skarb Państwa. Jeżeli określona część postępowań karnych skarbowych lub gospodarczych dotyczy przedsiębiorców, w tym MŚP, to część kosztów, które w przeciwnym razie obciążałoby te podmioty, może zostać przejęta przez państwo.

Po drugie, wzrost formalizacji czynności oraz możliwe wydłużenie postępowań może generować pośrednie koszty po stronie przedsiębiorców, związane z dłuższym uczestnictwem w postępowaniach, większym zaangażowaniem organizacyjnym i czasowym oraz niepewnością co do czasu zakończenia spraw.

Nie przedstawiono jednak danych pozwalających na precyzyjne oszacowanie skali tych zjawisk. Brak jest w szczególności danych o strukturze podmiotowej postępowań, to jest o tym, jaka część spraw objętych dodatkowymi kosztami pomocy prawnej i tłumaczeń dotyczy przedsiębiorców oraz jaka część tych przedsiębiorców należy do sektora MŚP.

Z tego względu wpływ projektu na mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców należy oceniać jako pośredni, niejednoznaczny i trudny do skwantyfikowania, przy jednoczesnym braku podstaw do stwierdzenia, aby ustawa nakładała na tę grupę nowe bezpośrednie obowiązki regulacyjne.

Projekt ustawy powoduje istotne skutki społeczne i finansowe, przy ograniczonym bezpośrednim wpływie regulacyjnym na gospodarkę i przedsiębiorców. W wymiarze społecznym zmierza on do zwiększenia gwarancji procesowych, w szczególności w odniesieniu do osób wymagających pomocy tłumacza, osób małoletnich, osób z niepełnosprawnościami oraz osób korzystających z pomocy obrońcy z urzędu, a także do stworzenia systemu wsparcia dla pokrzywdzonych przestępstwami o charakterze terrorystycznym.

W wymiarze finansowym projekt pociąga za sobą wzrost wydatków sektora finansów publicznych. Najpełniej oszacowane zostały skutki dla Policji i Straży Granicznej, których łączny koszt w latach 2025–2034 wynosi około 162,19 mln zł. Dodatkowe obciążenia występują także po stronie sądów powszechnych, Prokuratury oraz Krajowej Administracji Skarbowej, przy czym część tych kosztów pozostaje szacunkowa, wariantowa albo nie została ujęta w sposób pełny z uwagi na ograniczoną dostępność danych.

W wymiarze gospodarczym projekt nie tworzy nowych obowiązków dla przedsiębiorców, nie wpływa negatywnie na rynek pracy, konkurencyjność gospodarki ani przedsiębiorczość, ale może pośrednio oddziaływać na warunki prowadzenia działalności gospodarczej przez wpływ na koszty i czas trwania postępowań karnych oraz na dostęp do publicznie finansowanych instrumentów ochrony prawnej.

Wpływ na mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców należy oceniać jako pośredni i trudny do precyzyjnego oszacowania. Ustawa nie nakłada na tę grupę nowych obowiązków regulacyjnych, ale może oddziaływać na nią przez zmianę rozkładu kosztów ochrony prawnej oraz przez wpływ na czasochłonność i formalizację czynności procesowych.

Zasadniczym skutkiem ustawy będzie zatem zwiększenie standardu ochrony procesowej jednostki przy jednoczesnym wzroście wydatków publicznych oraz wystąpieniu ryzyka niedoszacowania części kosztów wdrożeniowych, zwłaszcza w obszarze tłumaczeń i obrony z urzędu.

Przedkładany projekt ustawy nie był poddany bezpośrednim konsultacjom społecznym.

Projektowana regulacja nie jest sprzeczna z zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt ustawy nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji lub uzgodnienia.

Nie ma możliwości podjęcia alternatywnych w stosunku do projektowanej ustawy środków umożliwiających osiągnięcie zamierzonego celu.

Projektowane przepisy są zgodne z zasadami proporcjonalności, uzasadnionego i niedyskryminującego charakteru. Przepisy projektu ustawy są uzasadnione nadrzędnymi względami interesu ogólnego i tym samym nie wykraczają poza to, co niezbędne.

Projekt ustawy nie zawiera przepisów technicznych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597), w związku z tym nie podlega notyfikacji.

Projekt nie zawiera przepisów regulacyjnych lub przepisów określających wymogi dotyczące świadczenia usług transgranicznych w rozumieniu ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 334).